РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
417-44/23
Б е о г р а д

дел. бр. 17945 датум: 18. јул 2023.

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Извештај за 2022. годину

Београд, јул 2023. године

Садржај:

Уводна реч **4**

1. УВОД **10**

1.1. Мандат 10

1.2. Најзначајнији подаци о активностима у 2022. години 11

2. МЕТОДОЛОГИЈА, РЕСУРСИ И ОРГАНИЗАЦИЈА **14**

2.1. Методологија 14

2.2. Буџет НПМ 15

2.3. Посебна јединица НПМ 15

2.4. Учешће Покрајинског омбудсмана и цивилног сектора 15

2.5. Обука запослених 15

3. ОСТВАРИВАЊЕ МАНДАТА **17**

3.1. Посете установама 17

3.2. Извештаји о посетама и препоруке 17

3.3. Надзор над поступком принудног удаљења странаца 18

3.4. Дијалог са органима власти 19

3.5. Промоција НПМ/превенције тортуре 19

3.6. Сарадња у оквиру НПМ Мреже 21

3.7. Остали облици сарадње 21

3.8. Годишњи извештај 22

4. СТАЊЕ И АКТИВНОСТИ ПО ОБЛАСТИМА **23**

4.1. Полицијско / тужилачко задржавање 23

4.2. Извршење кривичних санкција 25

4.3. Задржавање особа у установама социјалне заштите 31

4.4. Задржавање особа са менталним сметњама у психијатријским болницама 34

4.5. Поступање према избеглицама / мигрантима 37

ДОДАТАК I Препоруке упућене органима власти **41**

I-1 – Препоруке упућене министарству унутрашњих послова, полицијским управама и полицијским станицама 41

I-2 – Препоруке упућене Управи за извршење кривичних санкција и заводима за извршење кривичних санкција 49

I-3 - Препоруке упућене Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и установама социјалне заштите 52

I-4 – Препоруке упућене Министарству здравља и психијатријским установама 57

I-5 – Препоруке упућене ради унапређења поступања према избеглицама / мигрантима 62

I-6- Препоруке упућене у вези са надзором на поступцима принудних удаљења странаца 62

ДОДАТАК II Одлука о накнадама за учешће у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре **63**

ДОДАТАК III Споразум о сарадњи **65**
ДОДАТАК IV Меморандум о сарадњи **67**

Уводна реч

Поштовани,

Пред вама је једанаести годишњи извештај Заштитника грађана о активностима које је спровео у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре у Републици Србији.

Током 2022. године Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавио је 87 посета местима где се налазе или се могу налазити лица лишена слободе. Посећене су бројне полицијске управе и полицијске станице у њиховом саставу, притворске јединице, затвори, психијатријске клинике и одељења/службе за психијатрију у општим болницама, установе социјалне заштите домског типа, Прихватилиште за странце, транзитне зоне на међународним аеродромима. Такође, обављено је пет надзора над поступцима принудних удаљења 23 странаца. Укупно је упућено 205 препорука, од којих су 204 из извештаја о обављеним посетама местима на којима се налазе или се могу наћи лица лишена слободе, а једна препорука из области надзора над принудним удаљењима странаца.

Установе у којима се налазе лица лишена слободе, а које је НПМ посетио током извештајног периода и упутио им препоруке, остварили су добру сарадњу која је омогућила поступање НПМ у складу са његовим мандатом утврђеним Опционим протоколом уз Конвенцију УН против тортуре (омогућавање најављених и ненајављених посета, приступ свим просторијама и инсталацијама, увид у све податке, као и обављање разговора са свим лицима лишеним слободе, запосленима и било којим другим лицима по избору НПМ).

НПМ је утврдио да је у извештајном периоду у Републици Србији настављено са предузимањем активности на унапређењу заштите права лица лишених слободе и превенцији тортуре и других облика злостављања. Међутим, то не значи да тортуре или других облика злостављања у Републици Србији уопште нема. Појединачни случајеви су увек могући, јер је тортура, као и свако друго злостављање, често условљена или подстакнута околностима конкретне ситуације и догађаја, али никада оправдана. Наиме, забрана тортуре је апсолутна, тако да ниједна околност, ситуација, подстицај и сл. исту не може оправдати.

У овом извештајном периоду, НПМ је наставио праксу успостављену 2020. године, а која подразумева обављање тематских посета у циљу испитивања и утврђивања стања у појединим областима. С тим у вези, НПМ је у овом извештајном периоду обављао посете установама за извршење кривичних санкција у циљу праћења поступања према лицима која се налазе у самици или било ком облику изолације од других лица лишених слободе. Такође, обављане су и тематске посете установама за извршење кривичних санкција у циљу провере постојања појаве тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, при чему се током посета НПМ искључиво фокусирао на примену мера за одржавање реда и безбедности у заводу, поступање према лицима лишеним слободе у затвореним одељењима завода и начин документовања повреда лица током извршења казне.

Највећи број посета, као и у претходном, и у овом извештајном периоду представљају посете полицијским управама, односно полицијским станицама у њиховом саставу, које су обављане ради праћења поступања према доведеним и задржаним лицима у вези са поштовањем основних права која су уједно и гаранција против злостављања: права на приступ адвокату и лекару, права да се блиска особа обавести о лишењу слободе и упознавање са правима доведеног и задржаног лица.

Поступање према задржаним лицима праћено је и приликом посета заводима за извршење кривичних санкција, с обзиром на праксу да се у појединим полицијским управама за задржавање лица у кривичном поступку користе просторије у заводима. НПМ је током посета заводима за извршење кривичних санкција обавио разговоре са преко 200 лица лишених слободе, како са притвореним тако и са задржаним лицима, о поступању полицијских службеника према њима приликом лишења слободе, током задржавања, као и приликом примене других полицијских овлашћења. С тим у вези, охрабрује чињеница да се током ових посета највећи број интервјуисаних лица није жалило на поступање полицијских службеника и на могућност остваривања својих права, те да је увидом у документацију утврђено да се ова права у највећем броју случајева поштују.

НПМ је утврдио да су у већини посећених полицијских станица унапређени услови за боравак задржаних лица у просторијама за задржавање, али је потребно наставити са овим активностима и обезбедити да све просторије за задржавање буду у складу са важећим стандардима. Приметно је и унапређење у поступању полицијских службеника према доведеним и задржаним лицима у вези поштовања њихових основних права, као и унапређење евиденција које полицијске станице воде за задржана лица. У овом извештајном периоду, сходно препоруци НПМ из претходног извештајног периода, унапређене су електронске евиденције о остваривању права доведених и задржаних лица на приступ браниоцу, па су тако полицијске станице отпочеле са евидентирањем података о браниоцу, времену када је контактиран, времену када је приступио доведеном и задржаном лицу и времену када је обавио поверљив разговор са лицем.

У погледу права лица којима је изречена мера притвора или која се налазе на издржавању казне затвора, НПМ је утврдио да је Управа за извршење кривичних санкција наставила да улаже у материјалне услове смештаја лица лишених слободе и повећање капацитета завода за извршење кривичних санкција, те је у овом извештајном периоду почео са радом новоизграђени Казнено-поправни завод у Крагујевцу, а започети су радови на изградњи новог објекта за затворено одељење Казнено-поправног завода за жене у Пожаревцу. Завршени су или су у току радови на адаптацији павиљона у већем броју завода, а наставак ових активности, посебно реконструкције одељења притвора, планиран је и новом Стратегијом развоја система извршења кривичних санкција у Републици Србији за период 2022-2027. године, која је усвојена крајем извештајног периода.

Међутим, и даље је присутан мањак особља у појединим службама, што може негативно да утиче на заштиту и остваривање права лица лишених слободе, њихову ресоцијализацију и припрему за отпуст. Такође, и даље постоји потреба да се обезбеде услови за радно ангажовање за што већи број осуђених лица, посебно оних која су разврстана у затворена одељења завода. Иако из безбедносних разлога могу постојати разумљива ограничења у радном ангажовању, сврсисходан рад је посебно важан за затворенике са високим степеном безбедности, с обзиром на негативан утицај строжег режима којем су изложени. Најзад, и даље постоји потреба да се свим притвореницима и осуђеним лицима распоређеним у затвореним одељењима омогући довољно расположивих и сврсисходних активности, као и боравак током дана у заједничким просторијама са осталим осуђеницима, односно притвореницима са којима им због вођења кривичног поступка суд није ограничио контакт.

НПМ је и у овом извештајном периоду уочио да се у заводима налазе поједина лица са менталним поремећајима којима је неопходно обезбедити услове који одговарају њиховим потребама, односно да је неопходно да се ова лица изместе из редовног

затворског режима и сместе у здравствену установу одговарајућег типа, Специјалну затворску болницу, евентуално у стационарну здравствену јединицу унутар завода, у којој би постојали услови за њихово лечење и третман. С тим у вези, похвална је чињеница да су Стратегијом развоја система извршења кривичних санкција у Републици Србији за период 2022-2027 године, између осталог, предвиђене активности усмерене на решавање наведеног проблема и унапређење поступања према овој, посебно осетљивој категорији лица лишених слободе.

Иако је у многим заводима знатно унапређено обављање првог лекарског прегледа, начин документовања повреда и предузимање даљих активности поводом наведеног, односно прослеђивање информација надлежном јавном тужилаштву, уколико постоје околности које указују на то да је према лицу поступано насилно, НПМ је у појединим заводима уочио да и даље постоје недостаци у вези са наведеним, због чега је упућивао препоруке у циљу унапређења начина евидентирања, документовања и извештавања о повредама лица лишених слободе.

НПМ је у овом извештајном периоду обавио прву системску посету Казнено-поправном заводу у Пожаревцу – Забели – Посебном одељењу за издржавање казне затвора за кривична дела организованог криминала. Током посете обављена је системска контрола стања у погледу поштовања права лица лишених слободе која казну затвора издржавају у посебном режиму. НПМ је уочио да се према осуђеним лицима у овом одељењу поступа професионално, уз поштовање људског достојанства и у дневном режиму који обухвата ванћелијске и сврсисходне активности. Међутим, уочени су недостаци у реализацији третманског рада и упућене препоруке у циљу унапређења поступања у овом делу.

Охрабрује чињеница да се током великог броја ненадзираних разговора са осуђеним и притвореним лицима иста нису жалила на то да су били жртве тортуре или другог недозвољеног поступања од стране заводског особља.

У области психијатрије, у извештајном периоду приметно је унапређење материјалних услова у појединим посећеним установама, али је потребно наставити са предузимањем активности на унапређењу материјалних услова смештаја у свим психијатријским установама, ради усклађивања са важећим стандардима и стварања позитивног терапијског окружења у свим установама. Након обављених посета свим специјалним болницама за психијатријске болести и клиникама за психијатрију при клиничким центрима у претходним годинама, НПМ је у овом извештајном периоду наставио са обављањем посета службама/одељењима за психијатрију при општим болницама. Током посета уочено је да неретко индивидуални планови лечења пацијената нису индивидуализовани, да се не воде уредно, не садрже терапијске и рехабилитационе активности које ће бити спроведене према одређеном пацијенту. За пацијенте није организовано довољно различитих модалитета психосоцијалних активности. И даље недостају континуиране специјалистичке едукације средњег медицинског кадра из области менталног здравља и рада са особама са менталним сметњама, што може утицати на квалитет здравствене заштите и психосоцијалне рехабилитације пацијената. Такође, недостају и посебне обуке здравствених радника за примену мере физичког спутавања пацијента.

НПМ често уочава праксу да у примени мере физичког спутавања, супротно важећим прописима и стандардима, осим здравствених радника, учествује и немедицинско особље – радници обезбеђења. Евиденције о примени мере физичког спутавања лица са менталним сметњама често су непотпуне и не пружају поуздане податке о учесталости њене примене, времену трајања и друге значајне податке. Најзад,

активности на пољу деинституционализације се и даље одвијају споро и у том погледу није остварен напредак предвиђен усвојеним стратешким документима, те је неопходно интензивирати међусекторску сарадњу и сарадњу са локалним самоуправама ради спровођења планираних активности.

У посећеним установама социјалне заштите домског типа и даље је евидентан недостатак особља за рад са корисницима, што неповољно може да утиче на квалитет пружања здравствених и психосоцијалних услуга. У великим установама социјалне заштите на смештају се и даље налази велики број корисника на дуг период зато што у заједници нису обезбеђени услови за њихов боравак. Такође, уочено је да постоји потреба за јачањем капацитета центара за социјални рад, односно предузимањем активности у циљу унапређења поступања центара за социјални рад у погледу пружања ефикасне старатељске заштите корисницима у установама.

Иако је на крају претходног извештајног периода донет Закон о заштити права корисника услуга привременог смештаја у социјалној заштити, којим је, између осталог, забрањена примена свих мера принуде и третмана без пристанка корисника, НПМ је уочио да посећене установе нису ускладиле своје поступање са важећим прописима у овом делу. Додатан проблем представља и чињеница да, иако је законом прописано, још увек није донет подзаконски којим се уређује начин и ближи услови поступања установа у инцидентним ситуацијама.

НПМ је и у овом извештајном периоду посебну пажњу посветио положају деце у сукобу са законом и, с тим у вези обавио прву, системску посету Заводу за васпитање деце и омладине Књажевац, а са обављањем посета у циљу праћења поступања према деци у сукобу са законом настављено је и у 2023. години.

Препознајући потребу за јачањем сарадње и дијалога са Министарством здравља и Министарством за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, у погледу имплементације упућених препорука и унапређења стања у области, у овом извештајном периоду, НПМ је уз подршку Савета Европе, а у оквиру пројекта „Јачање заштите људских права лица лишених слободе и осуђених лица у Србији“, фаза II, организовао обуке здравствених радника и запослених у установама социјалне заштите о поступању према лицима смештеним у психијатријске установе и установе социјалне заштите домског типа.

Обављајући надзор над поступцима принудних удаљења странаца, НПМ је уочио да је унапређена припрема странаца за принудна удаљења, као и да полицијски службеници који спроводе принудна удаљења поштују интегритет и достојанство странаца и показују висок ниво професионалности у обављању овог посла. У оквиру обављања надзора над принудним удаљењем странаца у извештајном периоду, НПМ констатује позитиван помак у вези са обезбеђивањем приступа правној помоћи странцима којима је одређен боравак у прихватилишту. Наиме, у дијалогу који је НПМ овим поводом остварио са Адвокатском комором Србије, у складу са препоруком НПМ, АК Србије је упутила позив заинтересованим адвокатима да се пријаве ради пружања правне помоћи странцима смештеним у прихватилиштима за странце.

Као највећи недостатак у поступку принудног удаљења НПМ поново истиче да странци немају увек могућност да укажу на постојање чињеница које би указивале на сметње да се принудно удаље у одређену земљу нити се постојање ових чињеница утврђује, што може довести до повреде члана 3. Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака. У том погледу потребно је, без изузетка, обезбедити поштовање принципа забране протеривања, враћања или изручења особе у државу у којој постоје озбиљни разлози за сумњу да може бити

подвргнута тортури, а имајући у виду да из апсолутне природе забране злостављања, коју норму држава треба да примењује у односу на особе у невољи, без икакве дискриминације и без обзира на статус те особе, произлази и забрана протеривања – враћања особе на територију земље у којој јој прети ризик од злостављања и другог озбиљног кршења права.

НПМ је обавио и прву дводневну системску посету новоотвореном Прихватилишту за странце у Димитровграду. Такође, након пријема информација о неадеватним условима у којима бораве станци којима је одбијен улазак у земљу, НПМ је обавио ванредну ненајављену посету Аеродрому „Никола Тесла“ Београд и упутио препоруке у циљу отклањања уочених недостатака.

Иако су у извештајном периоду на нормативном плану предузете поједине активности у правцу унапређења поступања према лицима лишеним слободе, треба имати у виду да сузбијање неадекватног поступања не подразумева само усвајање одговарајућих правних норми већ и предузимање неопходних корака како би се обезбедила њихова примена, укључујући и благовремено прослеђивање информација о неадекватном поступању надлежним тужилачким и судским органима, као и вођење делотворних истрага о наводима о неадекватном поступању, а све са циљем „нулте толеранције“ за тортуру и грађења културе кажњивости, утврђивања индивидуалне одговорности и санкционисања извршилаца. Наведено захтева и побољшање механизама унутрашње контроле, као и ефикасност јавних тужилаштава и судова у борби против некажњивости за тортуру.

За превенцију тортуре нарочито је значајно хитно спровођење ефективних истрага о свим наводима о могућем злостављању, адекватна и правовремена подршка свим жртвама злостављања и извесност кажњавања извршилаца. Неопходно је наставити са континуираним обукама о људским правима за све који поступају према лицима лишеним слободе, како поједини поступци не би прерасли у понижавајуће или нечовечно поступање.

Имајући у виду да право на физички и психички интегритет и људско достојанство спадају у основна људска права и да се забрана мучења у општем међународном праву третира као императивна норма која је обавезујућа за све државе, Република Србија је у обавези да спроводи активности и мере усмерене на обезбеђење пуног поштовања забране злостављања и унапређење стања у овој области. Борба против тортуре није само борба за жртве тортуре, већ и борба за достојанство свих нас, а право на достојанство, у Уставу, међу одредбама о људским правима и слободама, стоји пре права на живот. Људско достојанство је неприкосновено и сви су дужни да га поштују и штите! (члан 23 Устава РС).

Пред свим органима је велики задатак, који се може испунити само ако решавању проблема буде посвећена посебна пажња. Решења за поједине системске проблеме нису једноставна, вероватно поједина од њих не могу бити ни брза, али оно што је неспорно је да су нужна у циљу обезбеђења пуног поштовања забране злостављања и даљег унапређења стања у овој области.

Представљајући налазе и опште и појединачне препоруке за унапређивање стања у овој области, Извештај истиче активности које је неопходно предузети у правцу ефикасније борбе против тортуре и унапређења заштите људског достојанства.

Извештај који је пред вама представља још један допринос у изградњи друштва без тортуре, друштва у којем се поштује физички и психички интегритет и достојанство сваког грађанина, у свакој ситуацији, без изузетка и без обзира на околности.

Захваљујем се свим органима, удружењима грађана и појединцима са којима смо у извештајном периоду сарађивали обављајући послове Националног механизма за превенцију тортуре.

ЗАМЕНИЦА ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА

др Наташа Тањевић

1. УВОД

1.1. Мандат

Опционим протоколом уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака[1] (Опциони протокол) државе чланице су се споразумеле да успоставе систем редовних посета местима где се налазе лица лишена слободе од стране независних међународних и домаћих тела, ради превенције тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.

Опционим протоколом је успостављен Поткомитет за превенцију тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака (Поткомитет за превенцију тортуре), који је овлашћен да обилази сва места задржавања и да даје препоруке државама чланицама у вези са заштитом лица лишених слободе од тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.

Истовремено, Опционим протоколом одређено је да свака држава чланица има обавезу да успостави или одреди једно или више тела на националном нивоу која врше посете ради превенције тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.

НПМ има право:

- на приступ свим подацима о броју и третману лица лишених слободе у установама задржавања, као и броју установа и њиховој локацији;
- на приступ свим притворским установама, њиховим инсталацијама и објектима, по слободном избору;
- на несметане разговоре са лицима лишеним слободе без присуства сведока, било лично или са преводиоцем уколико је потребно, као и било којом другом особом за коју НПМ сматра да може да пружи значајне информације, по слободном избору;
- на контакте са Поткомитетом за превенцију тортуре, да му доставља податке и састаје се с њим.

НПМ је овлашћен да редовно проверава третман лица лишених слободе у установама задржавања, да даје препоруке надлежним органима у циљу побољшања третмана и положаја лица лишених слободе и да се спрече тортура, сурови, нељудски или понижавајући поступци и кажњавање, узимајући у обзир релевантне норме Уједињених нација, као и да подноси предлоге и даје мишљења у вези с важећим или предложеним законима.

Држава је дужна да гарантује функционалну независност НПМ и независност његовог особља, као и да стави на располагање потребна средства за функционисање НПМ.

Ниједан орган или службено лице не могу да наложе, примене, допусте или толеришу било коју санкцију против било ког лица или организације зато што су НПМ саопштили неку информацију, било истиниту или неистиниту, и ниједно такво лице или организација не смеју сносити неке друге консеквенце ни на који начин.

---

[1] Усвојен 18. децембра 2002. године у Њујорку, на 57. седници Генералне скупштине Уједињених нација Резолуцијом A/REC/57/199, ступио на снагу 22. јуна 2006. године.

Однос између НПМ и државних органа базиран је на принципу поверења и сарадње. Надлежни државни органи дужни су да размотре препоруке НПМ и ступе у дијалог с њим у вези с могућим мерама имплементације.

Надлежни државни органи дужни су да објаве и дистрибуирају годишње извештаје НПМ.

Србија је потписала Опциони протокол 25. септембра 2003. године, а ратификовала га 1. децембра 2005. године.[2]

Србија је постала држава чланица Опционог протокола достављањем ратификационог акта Генералном секретару УН 26. септембра 2006. године.

У Србији није формиран нови орган НПМ, већ је изабран аутентичан, комплексан модел НПМ, који подразумева да послове НПМ обавља постојећи независни државни орган, у сарадњи са органима децентрализованих јединица и цивилним сектором. НПМ је установљен Законом о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола, усвојеним 28. јула 2011. године.[3]

Послове НПМ обавља Заштитник грађана у сарадњи са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода.[4]

1.2. Најзначајнији подаци о активностима у 2022. години

Током извештајног периода НПМ је обавио 87 посета установама у којима се налазе лица лишена слободе и пет надзора над поступцима принудних удаљења 23 странаца.

У извештајном периоду сачињено је 29 извештаја о обављеним посетама. У појединим случајевима сачињавани су јединствени извештаји за више посећених установа због потребе за системским сагледавањем одређеног проблема. У вези са надзором над принудним удаљењем странаца сачињена су два групна извештаја.

Укупно је упућено 205 препорука, од којих је 204 из извештаја о обављеним посетама местима на којима се налазе или се могу наћи лица лишена слободе, а једна препорука из области надзора над принудним удаљењима странаца.

У извештајном периоду, представници НПМ учествовали су на два састанка Мреже НПМ земаља Југоисточне Европе којом је председавао НПМ Аустрије. Први састанак је био посвећен положају старијих и особа са физичким инвалидитетом у местима лишења слободе, а други смештају и поступању према деци и адолесцентима са претежно менталним здравственим проблемима и менталним и физичким инвалидитетом, односно примени мера принуде према малолетницима и лицима са психичким сметњама.

Такође, одржана су три онлајн састанка Радне групе за азил и мигранте Европске мреже националних институција за људска права (ENNHRI), у чијем раду учествује представник НПМ-а. Током 2022. године акценат у раду Радне групе стављен је на

---

[2] „Службени лист СЦГ - Међународни уговори“, број 16/05, измене 2/06.

[3] Закон о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака („Службени гласник РС – Међународни уговори“, број 7/11).

[4] Закон о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола, члан 1.

унапређење одговорности за људска права на границама, у оквиру чега су одржана два састанка Радне групе, сачињена и објављена два извештаја и одржана једна конференција.

У погледу међународне сарадње, НПМ је учествовао и на бројним међународним конференцијама у организацији Савета Европе, Асоцијације за превенцију тортуре (АПТ), Канцеларија за демократске институције и људска права Организације за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС/ОДИХР) и сл. НПМ је одржавао редовну комуникацију са Поткомитетом УН-а за превенцију тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака (СПТ).

У оквиру пројекта Савета Европе и Европске уније „Јачање заштите људских права лица лишених слободе и осуђених лица у Србији“, фаза II, др Наташа Тањевић, заменица заштитника грађана и руководитељка НПМ-а и запослени у НПМ-у су заједно са консултантима Савета Европе учествовали на обукама здравствених радника и запослених у психијатријским установама и установама социјалне заштите о поступању према лицима смештеним у психијатријске установе и установе социјалне заштите домског типа.

Обуке за запослене у психијатријским установама

У извештајном периоду, заменица заштитника грађана и руководитељка НПМ др Наташа Тањевић учествовала је у раду Одбора Мреже независних институција за притужбе на полицију (ИПКАН), као и на састанцима Управног одбора пројекта Савета Европе и Европске уније „Јачање заштите људских права лица лишених слободе и осуђених лица у Србији“, фаза II.

НПМ је имао састанак са представницима Европске агенције за граничну и обалску стражу (ФРОНТЕКС), на којем је указано на најзначајније активности НПМ-а које се односе на праћење поступања према мигрантима на границама, као и на вршење надзора над поступцима принудних удаљења странаца. Представљени су најважнији налази из посета и надзора, начин на који НПМ обавља надзор над поступком принудног удаљења странаца, упућене препоруке, досадашња унапређења и разговарало се о даљим активностима у тој области и сарадњи са Заштитником грађана.

Заменица заштитника грађана и руководитељка НПМ др Наташа Тањевић, имала је излагање на међународној конференцији под називом „Борба против тортуре и других облика злостављања у Републици Србији“, која је организована од стране Београдског центра за људска права.

Такође, др Наташа Тањевић је имала уводно излагање на тему „Заштита менталног здравља је питање људских права“, на скупу под називом *Цивилни сектор у заштити менталног здравља*, који је организован од стране Каритас Србија.

НПМ на скупу Цивилни сектор у заштити менталног здравља

Представник НПМ учествовао је на тематским састанцима посевећеним дијалогу о управљању миграцијама у Србији, на којима су окупљени релевантни актери како би дефинисали проблеме у овој области и приоритете у наредном периоду. Теме састанка су се односиле на измене и допуне прописа о азилу, странцима и запошљавању странаца, са посебним освртом на ћутање администрације, е-Управу, прикупљање и обраду података у области миграција и др. Организатори дијалога су Група 484 и ОЕБС.

У извештајном периоду, НПМ је доставио мишљења на текст Нацрта Закона о изменама и допунама закона о азилу и привременој заштити и Предлог закључка о усвајању миграционог профила Републике Србије за 2021. годину.

У извештајном периоду, након спроведеног јавног позива Заштитник грађана је донео Одлуку о избору удружења са којима ће сарађивати у наредном периоду у обављању послова НПМ-а, те су сходно наведеном закључени споразуми о сарадњи са удружењима са којима је НПМ и до сада сарађивао: Одбор за људска права Ваљево, Центар за интеграцију младих, Виктимолошко друштво Србије, Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Комитет правника за људска права, као и са једним новим удружењем Кликактив – Центар за развој социјалних политика, чиме је број удружења са којима Заштитник грађана сарађује у обављању послова НПМ-а повећан на шест.

2. МЕТОДОЛОГИЈА, РЕСУРСИ И ОРГАНИЗАЦИЈА

2.1. Методологија

Методологија рада НПМ Србије првенствено је заснована на одредбама Опционог протокола. НПМ у свом раду има искључиво превентивни приступ и не врши контролу законитости и правилности рада надлежних органа у појединачним случајевима, већ о томе благовремено обавештава организациону јединицу Заштитника грађана која поступа по притужбама лица лишених слободе.

Методологија НПМ препознаје следеће врсте посета: редовне, посете ради праћења поступања по препорукама *(follow-up)*, тематске и ванредне *(ad hoc)*. Посете могу бити најављене и ненајављене.

У склопу припреме посете установи, разматрају се постојеће информације о установи. Врши се подела задужења, тако што се тим за посету по правилу дели у тематске групе за сваку област посматрања. У циљу повећања ефикасности у прикупљању релевантних информација током посете свим члановима тима се унапред доставља радни материјал (упитници, структура и модели делова извештаја) који им служи као водич.

Тимови НПМ за посете установама у којима су смештена лица лишена слободе су мултидисциплинарни, по правилу састављени од искусних правника, психијатара, форензичара и психолога.

Редовне посете се по правилу обављају по унапред одређеним фазама. Прва фаза је разговор са руководством установе, други део је заједнички обилазак установе. У трећој фази, представници тематских група тима НПМ (правна, третманска, безбедносна, здравствена група), обављају разговоре са руководиоцима референтних служби и разматрају документацију. У четвртој фази се обављају разговори са лицима лишеним слободе, а у петој фази се након кратког састанка свих тематских група обавља завршни разговор са руководством установе на ком се износе прелиминарни утисци о посети и уоченом стању. Поступање по утврђеним фазама није обавезно, оно зависи од врсте посете и других околности. Уобичајена је пракса да се у другим врстама посета поједине фазе изостављају.

У складу са методологијом рада, извештаји се по правилу сачињавају по унапред утврђеној структури. Међутим, у зависности од врсте посете и података који се прикупљају током конкретне посете, на предлог чланова тима унапред задата структура извештаја се може изменити и прилагодити карактеру посете.

У извештајима о посетама установама у којима су смештена лица лишена слободе НПМ утврђује пропусте и упућује препоруке за отклањање уочених недостатака који могу довести или доводе до тортуре или злостављања. Када се утврди недостатак, односно неправилност у раду уз упућену препоруку наводе се и релевантни прописи и стандарди са којима би требало ускладити постојеће стање, односно поступање.

Извештаји се достављају посећеној установи и надлежном министарству, којима се по правилу оставља рок у ком је потребно да се изјасне о поступању по упућеним препорукама, са позивом за успостављање дијалога у циљу разматрања спровођења препорука. Циљ дијалога је сагледавање стања у посећеној установи и систему као целини, пре свега ради изналажења најбољег начина за спровођење препорука које је НПМ упутио након обављених посета.

У циљу одржавања равнотеже између поверљивости и транспарентности у раду, НПМ извештај о посети установи, у коме су анонимизовани сви лични подаци, објављује након изјашњења надлежних органа по упућеним препорукама из извештаја. Извештаји и одговори органа се објављују на интернет страници Заштитника грађана и подстраници НПМ.

2.2. Буџет НПМ

За потребе обављања послова НПМ у оквиру усвојеног буџета Заштитника грађана за 2022. годину обезбеђена су финансијска средства у висини од 4.800.000 динара (око 40.000 €).

2.3. Посебна јединица НПМ

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ. Према Правилнику о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у стручној служби Заштитника грађана, предвиђено је шест извршилаца – по три самостална и три виша саветника, од којих је један начелник Одељења. Такође, одређено је да начелник за рад Одељења и за свој рад одговара Заштитнику грађана, односно заменику Заштитника грађана задуженом за послове НПМ, руководи тимом за посете у одсуству Заштитника грађана, односно заменика Заштитника грађана задуженом за послове НПМ и др. Административно-техничке послове за потребе рада НПМ обавља Стручна служба Заштитника грађана.

2.4. Учешће Покрајинског омбудсмана и цивилног сектора

Заштитник грађана је у складу са закљученим Меморандумом о сарадњи,[5] током 2022. године наставио сарадњу са Покрајинским заштитником грађана – омбудсманом АП Војводине (Покрајински омбудсман) у обављању посета местима детенције на територији АП Војводине. Представници Покрајинског омбудсмана учествовали су у десет посета установама које се налазе на територији АП Војводине.

У извештајном периоду, након спроведеног јавног позива Заштитник грађана је донео Одлуку о избору удружења са којима ће сарађивати у обављању послова НПМ-а, те су сходно наведеном закључени споразуми о сарадњи са удружењима са којима је НПМ и до сада сарађивао: Одбор за људска права Ваљево, Центар за интеграцију младих, Виктимолошко друштво Србије, Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Комитет правника за људска права, као и са једним новим удружењем Кликактив – Центар за развој социјалних политика, чиме је број удружења са којима Заштитник грађана сарађује у обављању послова НПМ-а повећан на шест.

2.5. Обука запослених

Представници НПМ су похађали бројне обуке у организацији у организацији СЕ, АПТ, ЕННХРИ и других међународних и националних организација.

Представници НПМ учествовали су на радионици „Екстремистички пејзаж у Србији: импликације по кривично правосуђе“ чији је организатор Хелсиншки одбор за људска права у Србији.

---

[5] Потписан 12. децембра 2011. године.

Представници НПМ учествовали су на конференцији под називом *Јачање Националних институција за људска права у улози независних механизама за праћење Конвенције УН-а о правима особа са инвалидитетом*. Конференцију је организовао тим УН.

Представник НПМ је учествовао на регионалној обуци о интеграцији питања сексуалног и родно заснованог насиља у надзор детенције. Организатор обуке је Канцеларија за демократске институције и људска права Организације за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС/ОДИХР).

3. ОСТВАРИВАЊЕ МАНДАТА

3.1. Посете установама

Током извештајног периода, НПМ је обавио 87 посета установама у којима се налазе лица лишена слободе. Обављено је 49 посета полицијским управама, односно полицијским станицама и испоставама у њиховом саставу,[6] 26 посета заводима за извршење кривичних санкција,[7] шест посета установама социјалне заштите домског типа[8] и четири посете психијатријским установама.[9] Такође, обављене су и две посете у циљу праћења поступања према избеглицама и мигрантима.[10]

Графикон 1 – Посете НПМ-а у 2022. години

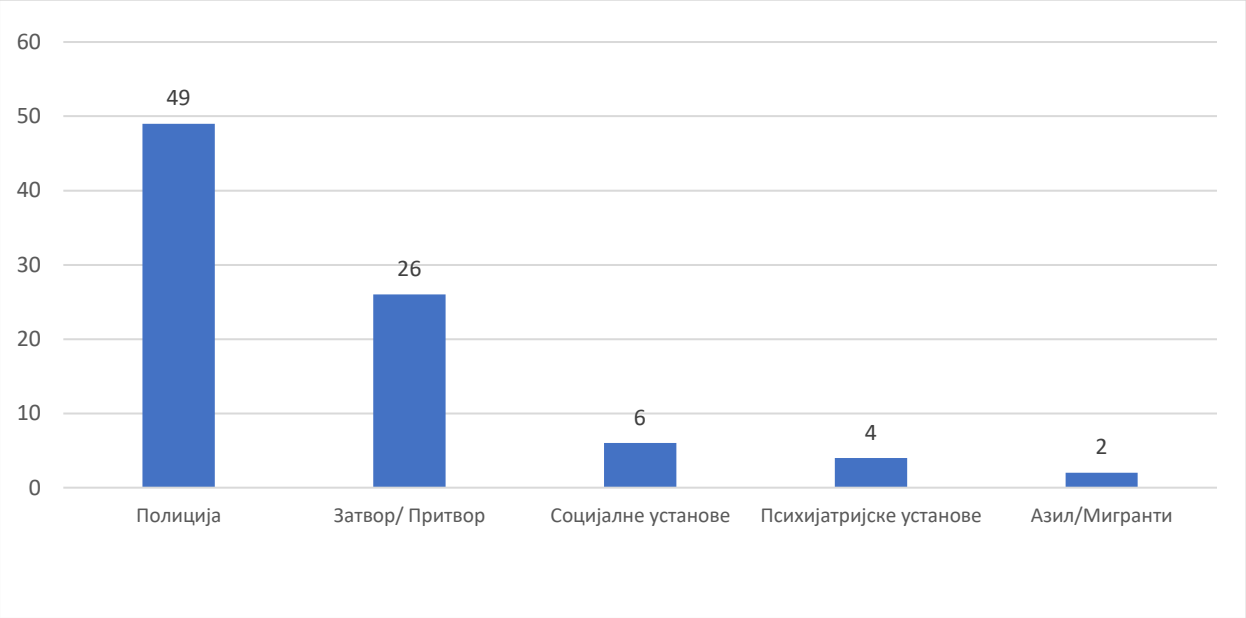

3.2. Извештаји о посетама и препоруке

У извештајима о посетама установама у којима су смештена лица лишена слободе, НПМ надлежним органима упућује препоруке за отклањање недостатака и унапређење поступања. Уз упућене препоруке, поред утврђених чињеница, односно налаза, наводе се и релевантни прописи и стандарди којима се НПМ руководио и са којима би посећена установа требало да усклади постојеће стање, односно поступање.

---

[6] ПУ Суботица: седиште и ПС Бачка Топола и Мали Иђош; ПУ Сремска Митровица: седиште, ПС Шид, Ириг, Рума, Пећинци, Стара Пазова и Инђија и СПИ Рума; ПУ Зајечар: ПС Књажевац и Сокобања; ПУ за град Београд: седиште, Врачар, Звездара, Палилула, Нови Београд, Стари град, Савски венац, Вождовац, Раковица и Гроцка и ПИ Калуђерица и Миријево; ПУ Крагујевац: седиште и СПИ; ПУ Панчево: седиште и ПС Ковин; ПУ Нови Пазар: седиште и ПС Тутин; ПУ Краљево: седиште и ПС Рашка; ПУ Чачак: седиште и СПИ; ПУ Пожаревац: седиште, ПИ и ПС Велико Градиште; ПУ Јагодина: седиште и ПС Параћин и Свилајнац; ПУ Ужице: седиште, ПС Ариље, Пожега, Косјерић и Бајина Башта и ПИ Златибор; ПУ Пирот: ПС Димитровград и Бела Паланка.

[7] ОЗ Суботица, Нови Сад, Нови Пазар, Краљево, Ужице (два пута), Београд, Чачак и Зрењанин; КПЗ Шабац, Сремска Митровица, Панчево (три пута), Пожаревац - Забела – Посебно одељење, Београд, Београд - Падинска Скела, Крагујевац, Пожаревац – Забела (три пута) и Ћуприја; КПЗ за жене Пожаревац (два пута); КПЗ за малолетнике Ваљево и СЗБ Београд.

[8] ЗВДО Књажевац, ГЦ Крагујевац, Домови Стари Лец, Стара Моравица и Тутин и Установа Велики Поповац.

[9] ОБ Нови Пазар, Смедерево и Смедеревска Паланка и КЦ Крагујевац.

[10] Аеродром "Никола Тесла" Београд и Прихватилиште за странце Димитровград.

У извештајном периоду сачињено је укупно 29 извештаја у којима је упућено 204 препорука. У појединим случајевима сачињавани су јединствени извештаји за више посећених установа због потребе за системским сагледавањем одређеног проблема.

У складу са тим, 15 извештаја сачињено је на основу обављених посета полицијским управама и станицама у њиховом саставу, осам извештаја сачињено је на основу посета заводима за извршење кривичних санкција, пет извештаја сачињено су на основу посета установама социјалне заштите, три извештаја сачињена су на основу посета психијатријским установама, док се један извештај односи на поступање надлежних органа према мигрантима.

Графикон 2 –Упућене препоруке

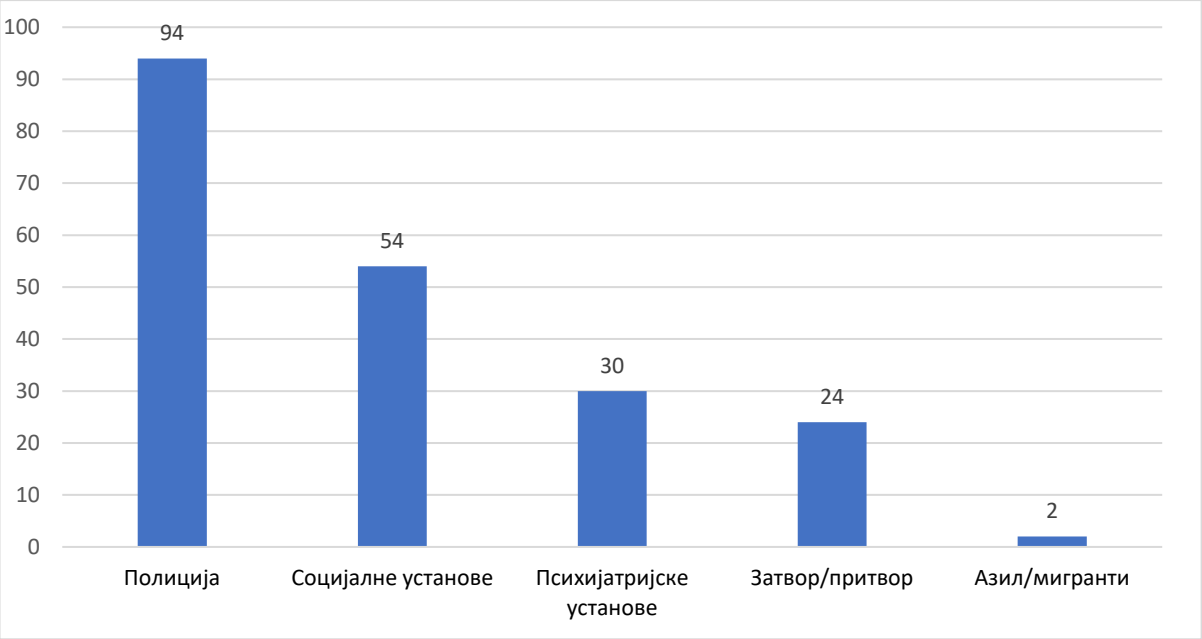

Све препоруке упућене посећеним установама/надлежним министарствима у 2022. години налазе се у делу Извештаја – ДОДАТАК I.

3.3. Надзор над поступком принудног удаљења странаца

Током извештајног периода, НПМ је обавио пет надзора над поступцима принудних удаљења 23 странаца. У вези са надзором над принудним удаљењем странаца сачињена су два периодична извештаја и упућена једна препорука.

У два случаја у којима су обављени надзори, странци су удаљени из Прихватилишта за странце у Димитровграду а у три из Прихватилишта за странце у Падинској Скели. Удаљења су обављена друмским саобраћајем до граничних прелаза са Бугарском или до међународног Аеродрома "Никола Тесла" Београд. У највећем броју случајева реч је о држављанима Индије (13).

Надзори су обухватили разговоре са странцима који ће бити принудно удаљени, у вези са поступањем службених лица према њима током лишења слободе, боравка у установи и поштовањем њихових права, увид у предмете који се о њима воде у Прихватилишту за странце, као и надзор над процедурама које претходе удаљењу. Потом је НПМ, пратио транспорт странаца до граничних прелаза или аеродрома и предају странаца службеницима страних земаља.

Препорука у вези са надзором над поступком принудног удаљења странаца налазе се у делу Извештаја – ДОДАТАК I.

Графикон 3 –Надзори принудних удаљења у 2022. години

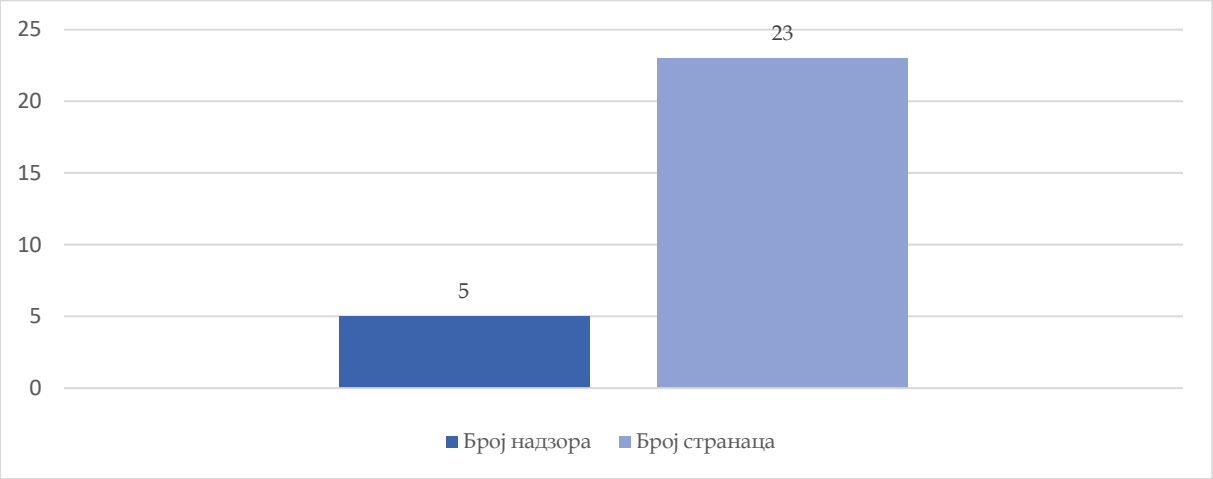

3.4. Дијалог са органима власти

У циљу успостављања континуираног дијалога у вези са могућим мерама имплементације препорука НПМ и унапређења сарадње у области превенције тортуре, током извештајног периода одржани су састанци НПМ са представницима Управе за извршење кривичних санкција/Министарства правде и Комисије за спровођење стандарда полицијског поступања у погледу превенције тортуре Министарства унутрашњих послова.

На састанцима је указано на основне изазове који се односе на положај лица лишених слободе и услове у којима она бораве, као и на кључна запажања мониторинг тимова НПМ приликом посета местима у којима се налазе или могу наћи лица лишена слободе. Дијалог се одвија преко контакт особа у тим органима одређеним за сарадњу и дијалог са НПМ а ради праћења поступања по препорукама НПМ, као и Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (ЦПТ) које су упућене Републици Србији након посете 2021. године.

3.5. Промоција НПМ/превенције тортуре

Имајући у виду да је НПМ препознао потребу за јачањем сарадње са Министарством здравља и Министарством за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, НПМ је у овом извештајном периоду уз подршку Савета Европе, у оквиру пројекта „Јачање заштите људских права лица лишених слободе и осуђених лица у Србији“, учествовао на обукама здравствених радника и запослених у установама социјалне заштите о поступању према лицима смештеним у психијатријске установе и установе социјалне заштите домског типа. Учесницима обуке представљени су међународни стандарди, препоруке ЦПТ у овим областима, као и мандат НПМ, досадашњи налази и упућене препоруке, и указано на значај њихове имплементације.

Обуке су одржане за запослене у Клиници за психијатријске болести „др Лаза Лазаревић“, Специјалној болници за психијатријске болести у Ковину, Специјалној болници за психијатријске болести „др Славољуб Бакаловић“ у Вршцу, Специјалној болници за психијатријске болести у Горњој Топоници и Клиници за психијатрију Клиничког центра у Нишу. Када је реч о запосленима у установама социјалне заштите домског типа, одржане су обуке за запослене у установи „Гвозден Јованчевић“ у Великом Поповцу, Дому за децу и лица ометена у развоју „др Никола Шуменковић“ у Стамници и Дому за лица ометена у развоју „Оттхон“ у Старој Моравици.

Заменица заштитника грађана и руководитељка НПМ др Наташа Тањевић, имала је излагање на конференцији под називом „Борба против тортуре и других облика злостављања у Републици Србији“, у организацији Београдског центра за људска права.

Заменица заштитника грађана и руководитељка НПМ, др Наташа Тањевић имала је уводно излагање на тему „Заштита менталног здравља је питање људских права“, на скупу под називом *Цивилни сектор у заштити менталног здравља*, који је организован од стране Каритас Србија.

Поводом обележавања Међународног дана људских права, на друштвеном дијалогу „Да нико не буде изостављен - Ко је невидљив у Србији?“, др Наташа Тањевић имала је уводно излагање током којег је говорила о положају лица лишених слободе и најважнијим налазима НПМ из посета установама за извршење кривичних санкција.

Представник НПМ је учествовао на округлом столу под називом „Положај деце без пратње у Републици Србији“ у организацији Групе 484 и *Save the Children*. Представник НПМ је су представио налазе и препоруке из извештаја НПМ о посети установама у којима су смештени малолетни мигранти без пратње.

Save the Children за северозападни Балкан/Центар за миграције и расељеност на Балкану и Факултет политичких наука Универзитета у Београду организовали су представљање Извештаја "Где год да кренемо, чине нам зло: Насиље над децом избеглицама и мигрантима која путују у Европу балканском рутом", на којем је присуствовао и представник НПМ.

Представници НПМ су присуствовали Конференцији под називом *Кораци ка слободи: бесплатна правна помоћ, слобода изражавања и слобода окупљања.* Конференција је организована од стране Комитета правника за људска права и то у оквиру обележавања 25 година Комитета, и представљања Извештаја о раду 2020. – 2022.

Представник НПМ је учествовао на догађају који је организован поводом пет година рада Центра за миграције и расељеност на Балкану, а уз модерацију удружења Атина, Центар за интеграцију младих, Група 484 и Центар за интерактивну педагогију. На конференцији се разговарало о досадашњим постигнућима и о областима у којима је потребно унапређење.

Представници НПМ су присуствовали састанку који је организовао Одбор за људска права Ваљево а који је био посвећен представљању препорука за унапређење извршења ванзаводских санкција и мера у Србији.

Представник НПМ је учествовао на годишњој конференцији посвећеној унапређењу права деце у контакту са правосудним системом, коју је организовао Савет за праћење у унапређење рада органа кривичног поступка и извршења кривичних санкција према малолетницима у сарадњи са УНИЦЕФом.

Представници НПМ су учествовали на петом регионалном састанку НПМ и удружења цивилног друштва о превенцији тортуре, у организацији Канцеларије за демократске институције и људска права Организације за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС/ОДИХР) и Удружење за превенцију тортуре (АПТ).

Представник НПМ је на вебинару који је организоваала организација *Global Detention Project* на тему Улога Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре у превенцији штетне имиграционе детенције говорио о практичним искуствима мониторинга миграционе детенције и развојуа превентивних методологија. Учесцницима је представљено како се посете спроводе, питања која се обично процењују, изазови и обезбеђивање спровођења препорука.

3.6. Сарадња у оквиру НПМ Мреже

У оквиру Мреже НПМ југоисточне Европе, којом је 2022. године председавао НПМ Аустрије, одржана су два састанка. Први састанак је био посвећен положају старијих и особа са физичким инвалидитетом у местима лишења слободе, а други смештају и поступању према деци и адолесцентима са претежно менталним здравственим проблемима и менталним и физичким инвалидитетом, односно примени мера принуде према малолетницима и лицима са психичким сметњама.

Представници НПМ су члановима Мреже изложили своје налазе, искуства и најзначајније препоруке које се односе на теме састанака и даље планове у погледу обављања посета са циљем праћења поступања према старим, особама са физичким инвалидитетом, као и деци и адолесцентима у местима детенције. Усвојени закључци су доступни на интернет страници Мреже www.see-npm.net

Састанак НПМ Мреже

НПМ Србије од 2013. године активно учествује у раду Мреже, као један од оснивача. Сарадња између националних превентивних механизама у Југоисточној Европи је замишљена да функционише на бази размене искустава, као и синергије настале са заједничким циљем: повећање ефикасности националних превентивних механизама у циљу искорењивања тортуре у установама у којима се налазе лица лишена слободе. У извештајном периоду почела је са радом посебна интернет страница, на којој су доступне све активности Мреже.[11]

3.7. Остали облици сарадње

У извештајном периоду настављена је успешна сарадња са УНХЦР-ом који је изразио спремност да за потребе праћења принудних удаљења странаца и посете местима на којима се налазе мигранти и тражиоци азила пружи подршку НПМ-у обезбеђујући услуге преводилаца за све језике.

Такође, одржана су три онлајн састанка Радне групе за азил и мигранте Европске мреже националних институција за људска права, у чијем раду учествује представник НПМ-

[11] https://see-npm.net/.

а. Током 2022. године акценат у раду Радне групе стављен је на унапређење одговорности за људска права на границама, у оквиру чега су одржана два састанка Радне групе, сачињена и објављена два извештаја и одржана једна конференција.

У извештајном периоду, заменица заштитника грађана др Наташа Тањевић учествовала је у раду Одбора Мреже независних институција за притужбе на полицију.

У оквиру заједничког програма Европске уније и Савета Европе „Хоризонтална средства за Западни Балкан и Турску", односно једне његове компоненте *Јачање заштите људских права лица лишених слободе и осуђених лица у Србији*, заменица заштитника грађана и руководитељка НПМ др Наташа Тањевић учествовала је на састанцима Управног одбора пројекта.

3.8. Годишњи извештај

Извештај НПМ за 2021. годину достављен је Народној скупштини, Министарству правде, Министарству унутрашњих послова, Министарству здравља, Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарству одбране и Комесаријату за избеглице и миграције.

До достављања овог Извештаја није разматран Извештај НПМ за 2021. годину, нити од стране Народне скупштине нити било ког од њених одбора.

НПМ указује да је обавеза надлежних органа да разматрају препоруке из годишњег извештаја НПМ.[12]

У циљу обавештавања шире јавности, Извештај је објављен на интернет страницама Заштитника грађана и НПМ. Поред тога, доступна је и публикација на српском и енглеском језику.

Извештај на енглеском језику достављен је Асоцијацији за превенцију тортуре (АПТ), Поткомитету за превенцију тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака (СПТ), Савету Европе (СЕ), Канцеларији високог комесаријата за људска права (ОХЦХР) и Мрежи НПМ Југоисточне Европе.

[12] Опциони протокол, члан 22.

4. СТАЊЕ И АКТИВНОСТИ ПО ОБЛАСТИМА

4.1. Полицијско / тужилачко задржавање

Ради праћења поступања полиције према доведеним, ухапшеним и задржаним лицима НПМ је током 2022. године обавио 49 посета полицијским управама и полицијским станицама у њиховом саставу. Све обављене посете биле су ненајављене, поједине и ноћне, а сарадња полицијских службеника са тимом НПМ у свим посетама била је потпуна и професионална.

Поступање према задржаним лицима је праћено и приликом посета заводима за извршење кривичних санкција, с обзиром на праксу да се у појединим полицијским управама за задржавање лица на основу Законика о кривичном поступку користе просторије у заводима. Такође, НПМ је током посета заводима за извршење кривичних санкција обављао разговоре и са притвореницима, а у циљу прикупљања информација о поступању полицијских службеника према њима приликом лишења слободе, током задржавања, као и приликом примене других полицијских овлашћења.

Сачињено је 15 извештаја и упућено 94 препорука. По 64 препоруке је поступљено, није поступљено по једној а за 29 препорука је потребно даље праћење[13].

Министарство унутрашњих послова је у извештајном периоду наставило са унапређењем услова за боравак задржаних лица у просторијама за задржавање. Иако је у овом делу уочен велики напредак, НПМ је у појединим посећеним полицијским станицама приметио да просторије за задржавање нису у складу са важећим стандардима и упућивао препоруке министарству како би ове чињенице имало у виду приликом планирања активности у циљу унапређења материјалних услова, односно даље адаптације и изградње просторија за задржавање, а како би се обезбедило да све просторије за задржавање буду у складу са важећим стандардима.

Просторије за задржавање у ПУ Панчево – седиште и ПС Раковица

[13] ПУ Јагодина до дана сачињавања овог извештаја, НПМ није доставила одговор о поступању по 5 препорука из Извештаја о посети, те се оне воде као препоруке за које је потребно даље праћење.

Као и у претходном, и у овом извештајном периоду приметан је напредак у погледу остваривања права доведених и задржаних лица, што потврђује писана документација, наводи полицијских службеника задужених за поступање према доведеним и задржаним лицима, али и бројни наводи лица лишених слободе са којима је НПМ обавио ненадзиране разговоре. Они су навели да су одмах, на језику који разумеју, обавештавани о разлозима лишења слободе, као и о својим правима, те да им је омогућено да о свом лишењу слободе непосредно након лишења слободе обавесте особу по свом избору и ангажују браниоца. Међутим, НПМ је у неколико посећених послицијских станица у предметима о задржавању лица у кривичном поступку уочио да писмени формулар – обавештење о правима није одговарајући, јер садржи информације из члана 294. Законика о кривичном поступку, који уређује поступак задржавања лица, али не и листу права задржаног. Стога је НПМ упућивао препоруке да се задржаним лицима уручује одговарајуће писмено обавештење о правима. Такође, у мањем броју полицијских станица, уочено је да полицијски службеници надзор над задржаним лицима не врше повременим обиласцима и разговорима са лицима, те је НПМ указивао на потребу да полицијски службеници надзор над задржаним лицима врше, не само путем видео надзора, већ и повременим обиласцима и разговорима са лицима и да у записнике о задржавању уносе податке о томе када су обишли задржано лице, као и напомене у вези са тим, уколико постоје.

НПМ није наишао на случајеве да лицима која су затражила медицинску помоћ, пре или током задржавања, она није омогућена. У појединим полицијским станицама, уочено је да се обавља лекарски преглед пре почетка задржавања, како би лекар дао мишљење о томе да ли је лице способно за задржавање. У посећеним полицијским станицама прекинуто је са праксом да полицијски службеници по правилу присуствују лекарским прегледима, а медицинска документација се више не држи међу осталом документацијом о задржавању.

Као резултат поступања по препорукама НПМ-а из ранијих година унапређене су евиденције које се у полицијским станицама воде за задржана лица. Нови формулари записника, који су у употреби од средине године, омогућавају потпунији унос и јаснији преглед потребних података у вези са остваривањем права задржаних лица, па током посета полицијским станицама НПМ све чешће затиче да се у записнике о задржавању уноси податак о времену обавештавања блиске особе о лишењу слободе, напомена да су полицијски службеници присуствовали лекарском прегледу на захтев лекара, као и разлози због којих је задржано лице одбило да потпише записник о задржавању.

Унапређењем електронске евиденције је поступљено по препоруци упућеној Министарству унутрашњих послова 2021. године,[14] у којој је НПМ указао на то да је потребно унапредити евидентирање остваривања права доведених и задржаних лица на приступ браниоцу, па су тако полицијске станице отпочеле са евидентирањем података о браниоцу, времену када је контактиран, времену када је приступио доведеном и задржаном лицу и времену када је обавио поверљив разговор са лицем.

Током обављених посета НПМ је обавио разговоре са преко 200 лица лишених слободе, како са притвореним тако и са задржаним лицима, о поступању полицијских службеника према њима приликом лишења слободе, током задржавања, као и приликом примене других полицијских овлашћења. С тим у вези, охрабрује чињеница да се током ових посета највећи број интервјуисаних лица није жалило на поступање

[14] Бр. 4110-44/2021 од 7. априла 2021. године.

полицијских службеника и на могућност остваривања својих права те да је увидом у документацију утврђено да се ова права у највећем броју случајева поштују.

НПМ је током ових разговора примио неколико (17) навода о лошем поступању од стране полицијских службеника који су се догодили углавном приликом хапшења, на начин да су им криминалистички инспектори задали ударце песницом по глави и телу, шутирали ногама или пак нанели пар шамара. Иако се код већине ових навода није могло утврдити да је дошло до недозвољене или прекомерне употребе силе од стране полицијских службеника, нити другог незаконитог поступања, јер на првом лекарском прегледу по пријему у завод лице није имало видљиве повреде, нити се жалило на исте, НПМ је у сваком извештају из посете у којој је примио ове наводе скренуо пажњу на то да би полицијским службеницима требало редовно указивати и подсећати их, укључујући и одговарајуће програме обуке, да при хапшењу не смеју користити више силе него што је неопходно и да, када се ухапшена лица ставе под контролу, не може бити оправдања за даљу употребу силе. Такође, НПМ је поједине извештаје упутио и Комисији за спровођење стандарда полицијског поступања у области превенције тортуре Министарства унутрашњих послова, како би наставила са активностима које предузима у циљу подизања свести о забрани било ког облика неадекватног поступања према лицима лишеним слободе.

Прегледом документације у појединим посећеним полицијским станицама НПМ је уочио неколико лица која су на задржавање примљена са видљивим повредама. Повреде су описане у записницима о задржавању и овим лицима је понуђена медицинска нега. Такође, НПМ је добио уверљива образложења о начину настанка повреда, што је било поткрепљено одговарајућом документацијом. Најзад, у случајевима у којима су на првом лекарском прегледу по пријему у завод констатоване повреде за које је лице навело да их је задобило од стране полицијских службеника, завод је о томе обавештавао надлежно тужилаштво уз достављање комплетне документације.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАТАКА

Министарство унутрашњих послова треба да настави са спровођењем активности из своје надлежности ради адаптације постојећих и изградње нових просторија за задржавање, у складу са важећим стандардима;

Министар унутрашњих послова, директор полиције и начелници полицијских управа ће послати снажну поруку да је неадекватно поступање према лицима лишеним слободе противзаконито, непрофесионално и да подлеже одговарајућим санкцијама, ову поруку ће понављати у одговарајућим временским размацима на нивоу полицијских управа и обезбедиће да сви наводи о неадекватном поступању буду предмет истраге и да виши службеници сносе командну одговорност за своје обавезе.

4.2. Извршење кривичних санкција

НПМ је током 2022. године обавио 26 посета заводима за извршење кривичних санкција. Сачињено је 8 извештаја и упућено 24 препорука за отклањање уочених недостатака и унапређење поступања органа. По 14 препорука је поступљено, а за 10 препорука је потребно даље праћење.

Током посета заводима за извршење кривичних санкција акценат је стављен на поступање полиције према лицима лишеним слободе пре него што су доведени у завод. Посете су обављане тако што су посећивани и локална полицијска станица и завод, што

је омогућавало да се укрсте подаци добијени од лица са службеним наводима и документацијом. На овај начин су посећени КПЗ Сремска Митровица, КПЗ Крагујевац, КПЗ Панчево, КПЗ Пожаревац, ОЗ Нови Пазар, ОЗ Краљево, ОЗ Суботица, КПЗ Ћуприја, ОЗ Ужице, ОЗ Чачак и ОЗ Београд.

НПМ је у овом периоду обавио прву системску посету Казнено-поправном заводу у Пожаревцу – Забели – Посебном одељењу за издржавање казне затвора за кривична дела организованог криминала. Током посете обављена је системска контрола стања у погледу поштовања права лица лишених слободе који казну затвора издржавају у посебном режиму. НПМ је уочио да се према осуђеним лицима у овом одељењу поступа професионално, уз поштовање људског достојанства и у дневном режиму који обухвата ванћелијске и сврсисходне активности. Међутим, уочени су недостаци у реализацији третманског рада и дате препоруке[15] у циљу унапређења поступања у овом делу. С тим у вези, НПМ је констатовао да се сви осуђени за кривична дела организованог криминала разврставају у В2 третманску групу и у њој остају док год се налазе на издржавању изречене казне у Посебном одељењу. Доноси се програм поступања према свакоме од њих који, према важећем подзаконском акту, садржи процењене капацитете, мотивацију за промену криминалног понашања и квантификовану процену ризика осуђеног, његов смештај у одређену просторију, задатке службених лица у реализацији програма и групу у којој ће осуђени остваривати режим активности, у складу са утврђеним степеном ризика и потребама. Према налазима НПМ, програми поступања нису у довољној мери индивидуализовани (понављају се исти циљеви, активности и посебни поступци), односно нису довољно усаглашени са ризицима и потребама сваког конкретног лица. Такође, постављени индивидуални циљеви нису увек у вези са областима функционисања осуђеног које су процењене високим и средњим степеном ризика нити у непосредној вези са отклањањем узрока због којег је осуђени упућен у Посебно одељење. Програми поступања не преиспитују се редовно, односно једном годишње. Напослетку, затвореницима у Посебном одељењу није омогућено напредовање у третману у смислу накнадног разврставања и додељивања и одузимања посебних права.

Иако третмански рад не представља право затвореника, важно је имати у виду да он представља обавезу државе и да мора бити омогућен и за оне који казну издржавају у Посебном одељењу, а с обзиром на то да се једино на тај начин може остварити сврха извршења казне затвора.

Из одговора завода на упућене препоруке произлази да је завод поступио по свим упућеним препорукама, као и да су предузете активности у циљу измена и допуна Правилника о кућном реду, како би се ближе уредио третман, спровођење програма поступања и разврставање у третманске групе, имајући у виду степен остваривања програма поступања.

[15] Доступно на https://ombudsman.rs/attachments/article/7560/Izvestaj.pdf.

У циљу даљег унапређења остваривања права затвореника који се налазе у овом одељењу, ЦПТ је након посете у марту 2021. године у Извештају о посети Републици Србији упутио, између осталог, препоруку да се затвореницима који подлежу посебном режиму, као основни стандард, одобри отворена посета од једног сата недељно, а да се ограничења у погледу дужине посете или отворене природе посете, попут употребе екрана или видео надзора, примењују на основу индивидуалне процене ризика, као и да се телефонска права повећају на један телефонски позив седмично[16]. НПМ је изразио очекивање да ће надлежни органи предузети све расположиве мере из своје надлежности у циљу спровођења наведених препорука, односно предлагања измене важећих прописа у препорученом правцу.

КПЗ Пожаревац – Посебно одељење

У извештајном периоду обављене су и тематске посете заводима за извршење кривичних санкција у циљу праћења поступања према лицима лишеним слободе која се налазе у самици, односно у било ком облику изолације од других лица лишених слободе. Изабран је узорак од 14 установа за извршење кривичних санкција међу којима је 8 казнено-поправних завода, 5 окружних затвора и Специјална затворска болница[17]. Тематски извештај поводом наведених посета упућен је надлежним органима почетком 2023. године и о њему ће бити више речи у годишњем извештају НПМ за 2023. годину.

---

[16] CPT/Inf (2022) 03, стр. 52

[17] Извештај НПМ дел бр. 4140 од 23. фебруара 2023. године.

Просторија за извршење дисциплинске мере упућивања у самицу у КПЗ за жене Пожаревац и КПЗ за малолетнике Ваљево

Такође, обављена је и контролна посета Казнено-поправном заводу за жене у Пожаревцу током које је утврђено да је поступљено по свим препорукама које је НПМ упутио у Извештају о посети обављеној 2021. године[18]. Током контролне посете, констатовано је да је, поступајући по препорукама НПМ, повећано редовно присуство лекара психијатра и број извршилаца у Служби за третман, да су интерним процедурама регулисани претреси деце, како оне која бораве у заводу, тако и деце посетилаца, да је осуђеницама на извршењу дисциплинске мере упућивања у самицу омогућено остваривање контакта са члановима породице, а деци посетиоцима омогућено да простор у којем се обавља посета напусте пре осуђенице коју су посетили, како би се умањиле негативни ефекти које крај посете може имати на децу.

КПЗ за жене је обавестио НПМ и да је завод закључио уговор о сарадњи са Предшколском установом „Љубица Вребалов“ из Пожаревца на основу којег ће та установа пружати услуге неге, исхране и васпитно-образовног рада деци чије се мајке налазе на издржавању казне затвора. На тај начин ће се омогућити осуђеницама са децом да учествују у радним и другим активностима у заводу, што је и била препорука НПМ-а, а самој деци боравак у предшколској установи у локалној средини. Поступање КПЗ-а за унапређење положаја мајки на издржавању казне затвора и њихове деце НПМ посебно похваљује, поготово зато што су у складу са савременим стандардима поступања према осуђеницама.

У извештајном периоду обављена је и тематска посета КПЗ Шабац током које је НПМ проверавао постојање појаве тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака. У Извештају који је сачињен након посете упућене се четири препоруке у циљу унапређења поступања. У одговору завода, између осталог, је наведено да се предузимају активности да се једна већа просторија преуреди и намени за смештај прекршајно кажњених лица, као и да ће се обезбедити просторија у затвореном одељењу завода за дневни боравак осуђених лица. Такође је наведено да је

[18] Бр. 411-37/21 од 31. маја 2021. године.

лицима лишеним слободе омогућено да на свежем ваздуху проведу два сата, док због техничких и физичких могућности није могуће обезбедити радно ангажовање за лица у затвореном одељењу, осим редарских послова. Најзад, завод је обавестио НПМ да је у складу са препоруком расписан конкурс за ангажовање лекара у заводу, али да се на исти нико није пријавио.

КЗП Шабац

Охрабрује чињеница да се током великог броја ненадзираних разговора са осуђеним и притвореним лицима иста нису жалила на то да су били жртве тортуре или недозвољеног поступања од стране заводског особља.

Посебна пажња током посета заводима за извршење кривичних санкција посвећена је и начину обављања првог прегледа при пријему у завод, имајући у виду важност улоге коју службе за здравствену заштиту имају у борби против злостављања. Поступајући сходно упућеним препорукама НПМ, већина посећених завода је успоставила Књигу повреда лица лишених слободе, као и праксу фотографисања повреда, а немедицинско особље престало је да редовно присуствује лекарским прегледима лица лишених слободе. Међутим, НПМ је у појединим заводима[19] уочио недостатке у вези са обављањем првог лекарског прегледа по пријему у завод, који се најчешће односе на то да се повреде не фотографишу и да лекар не уноси своје мишљење о повезаности навода о начину настанка повреда и констатованих повреда, а због чега су упућиване препоруке у циљу унапређења поступања у овом делу.

Према налазима НПМ, Управа за извршење кривичних санкција је наставила да улаже у материјалне услове смештаја лица лишених слободе и повећање капацитета завода за извршење кривичних санкција. У извештајном периоду почео је са радом новоизграђени Казнено-поправни завод у Крагујевцу, а започети су радови на изградњи новог објекта за затворено одељење Казнено-поправног завода за жене у Пожаревцу.

---

[19] КПЗ Сремска Митровица, ОЗ Суботица, ОЗ Ужице, ОЗ Чачак, ОЗ Београд.

Управа за извршење кривичних санкција предузела је значајне активности у циљу јачања капацитета заводских службеника за развој и спровођење нових специјализованих програма за групни рад са затвореницима. Даље напоре потребно је усмерити на ангажовање довољног броја службеника третмана, спровођење наведених програма и унапређење третманског рада према лицима лишеним слободе, а чиме би се, између осталог, омогућио и механизам напредовања у третману који би олакшао прелазак осуђених у повољније васпитне групе.

Такође, НПМ је у појединачним извештајима скретао пажњу на потребу да се обезбеде услови за радно ангажовање што већег броја осуђеника, посебно оних који су разврстани у затворена одељења завода. Наиме, иако из безбедносних разлога могу постојати разумљива ограничења у радном ангажовању, сврсисходан рад је посебно важан за затворенике са високим степеном безбедности, с обзиром на негативан утицај строжег режима којем су изложени. Имајући у виду наведено НПМ је након посета затворима у којима је уочио наведени проблем упућивао препоруке да се обезбеде услови за радно ангажовање затвореника распоређених у затворена одељења завода[20].

И даље постоји потреба да се свим притвореним и осуђеним лицима распоређеним у затвореним одељењима завода омогући довољно расположивих активности, као и боравак током дана у заједничким просторијама са осталим осуђеницима, односно притвореницима са којима им због вођења кривичног поступка суд није ограничио контакт.

Такође, иако је у појединим заводима ангажовано додатно медицинско особље, и даље их је недовољно за 24 часовно присуство у заводима.

НПМ је и у овом извештајном периоду уочио да се у заводима налазе поједина лица са менталним поремећајима за које је неопходно обезбедити смештај и асистенцију који одговарају њиховим потребама, односно да је неопходно да се ова лица изместе из редовног затворског режима и сместе у здравствену установу одговарајућег типа, Специјалну затворску болницу, евентуално у стационарну здравствену јединицу унутар завода, у којој би постојали услови за њихово лечење и третман. С тим у вези, охрабрује чињеница је у извештајном периоду усвојена Стратегија развоја система извршења кривичних санкција за период 2022-2027. године, којим је, између осталог, предвиђена изградња новог објекта за Специјалну затворску болницу у Београду, као и изградња објеката за смештај болесних лица у КПЗ Ниш и КПЗ Пожаревац – Забела, која би имала и посебно одељење за смештај лица са менталним сметњама.

---

[20] Примера ради, видети Извештај о посети ОЗ Лесковац, доступно на: https://npm.rs/attachments/article/1085/Izvestaj.pdf

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАТАКА

Управа за извршење кривичних санкција треба да повећа број запослених у заводским службама како би било омогућено поступање према лицима лишеним слободе у свему у складу са прописима и стандардима;

Управа за извршење кривичних санкција треба да осуђенима распоређеним у затворена одељења омогући довољно расположивих и сврсисходних активности, као и боравак током дана у заједничким просторијама са осталим осуђеницима;

Управа за извршење кривичних санкција треба да настави са активностима на унапређењу третманског рада, а како би се, између осталог, створиле могућности преласка осуђених у повољнију васпитну групу;

Управа за извршење кривичних санкција треба да притвореницима омогући довољно расположивих активности, као и боравак током дана у заједничким просторијама са осталим притвореницима са којима им због вођења кривичног поступка суд није ограничио контакт.

Управа за извршење кривичних санкција треба да обезбеди да сва лица са менталним сметњама која издржавају казну затвора буду измештена из редовног затворског режима и да им се у стационарној здравственој јединици унутар завода, Специјалној затворској болници или другој одговарајућој здравственој установи пружи здравствена заштита примерена њиховој болести и потреби за лечењем.

4.3. Задржавање особа у установама социјалне заштите

НПМ је током 2022. године посетио шест установа социјалне заштите домског типа. Посете Геронтолошком центру у Крагујевцу, Дому за лица ометена у менталном развоју у Тутину и Дому за лица ометена у развоју „Оттхон“у Старој Моравици биле су контролне док су посете Дому за душевно оболела лица „1. октобар“ у Старом Лецу, Установи за одрасле и старије „Гвозден Јованчевић“ у Великом Поповцу и Заводу за васпитање деце и омладине у Књажевцу биле редовне, односно системске.

У извештајном периоду су сачињена четири извештаја и надлежним органима упућено 54 препорука. Поједини извештаја о обављеним посетама сачињени су и упућени у 2023. години, па ће о њима бити речи у ГИ НПМ за 2023. годину.

Од овог броја, надлежни органи поступили су по 21 препорука, нису по осам, а за 25 је потребно даље праћење

Током контролне посете ГЦ Крагујевац, НПМ је уочио да су предузете активности и мере да се поступи по највећем броју препорука које је НПМ упутио у извештају након претходне посете. ГЦ Крагујевац је предузео активности да се свим корисницима, чије здравствено стање то дозвољава, омогући да свакодневно, уколико то желе, проводе време на свежем ваздуху, без обзира на временске прилике. У блоку појачаног надзора Објекта 3 постављено је обавештење о постојању видео надзора на видним местима, а током обиласка овог објекта уочено је да су поједине собе декорисане сликама окаченим на зиду или исцртаним мотивима на зидовима, као и витражом на прозорима. Међутим, увидом у поједине индивидуалне планове услуга корисника утврђено је да се листе праћења рада на заштити корисника нередовно и неуредно воде, те су подаци о праћењу реализације индивидуалног плана и постигнутих исхода штури и спорадични. Уочено је да се приликом поновног прегледа констатује да су испуњени

индивидуални циљеви и за оне циљеве које је потребно континуирано испуњавати, а такође и да се не постављају нови циљеви када се констатује да су претходни испуњени. С тим у вези, НПМ је обавештен да ће Стручни тим установе убудуће приликом поновног прегледа индивидуалних планова услуга корисника наводити да ли су постављени индивидуални циљеви испуњени и да ли се постављају нови индивидуални циљеви, односно зашто нису постављени нови индивидуални циљеви, ако су претходни испуњени. Такође, ГЦ Крагујевац ће остваривати сарадњу са старатељима приликом сачињавања индивидуалних планова услуга корисника, електронским путем или на други одговарајући начин, и обезбедити ажурно и уредно вођење листа праћења, односно свих података о праћењу реализације индивидуалног плана и постигнутих исхода. Најзад, ГЦ Крагујевац је обавестио НПМ да ће се у Протокол повреда, уносити околности под којима је дошло до повређивања (навођење извора података – анамнестички / хетероанамнестички), као и закључак лекара о повезаности околности повређивања и установљене повреде.

Дом за лица ометена у менталном развоју у Тутину је, поступајући по упућеним препорукама НПМ, предузео активности у циљу унапређења смештајних услова корисника. Такође, у складу са упућеним препорукама, успостављена је посебна књига евиденције о повредама корисника, а досијеи корисника садрже сву документацију која је предвиђена Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите. Надлежно министарство није поступило по препоруци да се предузму потребне мере како би се обезбедио потребан број медицинског, неговатељског и другог особља у складу са проценом потреба за адекватним третманом корисника и функционисањем Дома. Такође, Дом није обезбедио просторне услове за организовање спортско – рекреативних садржаја за кориснике.

НПМ је у овом извештајном периоду посебну пажњу посветио положају деце у сукобу са законом и с тим у вези обавио прву системску посету Заводу за васпитање деце и омладине Књажевац. НПМ је уочио значајан потенцијал ЗВДО Књажевац, чијим би коришћењем имали користи штићеници – корисници услуга социјалне заштите и малолетници на извршењу васпитне мере, али и систем социјалне заштите у целини.

Завод за васпитање деце и омладине Књажевац

НПМ је приметио да у раду Завода има могућности за проширење услуга социјалне заштите, у складу са потребама социјалне заштите деце и омладине, које би требало искористити. Простор у Заводу који се не користи је могуће прилагодити са незнатним улагањима. Такође, у Заводу бораве штићеници са комбинованим дијагнозама које захтевају збрињавање социјално-здравственог типа. Завод у Књажевцу има потенцијал да се реформише у социјално-здравствену установу, односно посебну установу за лечење и оспособљавање, која недостаје у земљи. Ово би захтевало додатно запошљавање одговарајућег кадра и реорганизацију начина рада.

НПМ је указао и на то да је медицинско особље неопходно што пре уврстити у систематизацију радних места, између осталог и зато што се у установи налазе корисници са дијагнозом лаке менталне заосталости и психијатријског поремећаја. Даље, као проблем у недостатку довољног броја запослених јавља се и чињеница да васпитачи раде сами у ноћним сменама и тако губећи своју суштинску улогу преузимају послове портира и чувара.

Поступајући по препорукама НПМ које су упућене након посете Дому за децу и лица ометена у развоју „др Никола Шуменковић“ у Стамници, уређена је процедура поступања по жалбама корисника, а стручна служба израдила је план едукације запослених у области менталног здравља, људских права, права особа са инвалидитетом као и поступању у остваривању програма и услуга намењених особама са инвалидитетом. Такође, НПМ је обавештен да је израђен пројекат за реконструкцију објекта и просторија које нису у складу са важећим стандардима, да је у изради Правилник о награђивању корисника, као и да су све радионице у установи, укључујући сензорну собу, компјутерску и Монтесори радионицу подједнако доступне свим корисницима за васпитно-образовни рад и третман, без обзира на пол, године, радну јединицу у којој су смештени и друге одлике.

НПМ је током посета уочио да је у већем броју посећених установа и даље евидентан недостатак особља за рад са корисницима, што неповољно може да утиче на квалитет пружања здравствених и психосоцијалних услуга. У великим установама социјалне заштите на смештају се и даље налази велики број корисника на дуг период зато што у заједници нису обезбеђени услови за њихов боравак. Такође, уочено је да постоји потреба за јачањем капацитета центара за социјални рад, односно предузимањем активности у циљу унапређења поступања центара за социјални рад у погледу пружања ефикасне старатељске заштите корисницима у установама.

Најзад, иако је на крају 2021. године донет Закон о заштити права корисника услуга привременог смештаја у социјалној заштити, којим је, између осталог, забрањена примена свих мера принуде и третмана без пристанка корисника, поједине установе нису ускладиле своје поступање са важећим прописима у овом делу. Додатан проблем представља и чињеница да, иако је законом прописано, још увек није донет подзаконски којим се уређује начин и ближи услови поступања установе у инцидентним ситуацијама.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАТАКА

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања преиспитаће кадровско стање у установама социјалне заштите домског типа како би се обезбедио потребан број медицинског, неговатељског и другог особља у складу са проценом потреба за адекватним третманом корисника и функционисањем установа;

Министарство за бригу о породици и демографију треба да унапреди поступање центара за социјални рад у погледу пружања ефикасне старатељске заштите корисницима у установама.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања треба да, у складу са Законом о заштити права корисника услуга привременог смештаја у социјалној заштити, донесе подзаконски акт којим се уређују начин и ближи услови поступања установе у инцидентним ситуацијама.

4.4. Задржавање особа са менталним сметњама у психијатријским болницама

У извештајном периоду НПМ је обавио четири посете психијатријским установама, односно клиникама при клиничким центрима и службама за психијатрију у саставу општих болница. Обављена је једна контролна посета и то Клиничком центру у Крагујевцу – Клиници за психијатрију, у циљу контроле поступања по раније упућеним препорукама, као и две системске посете и то Служби за психијатрију Опште болнице у Смедереву и Служби за психијатрију Опште болнице у Смедеревској Паланци. Такође, обављена је и посета Општој болници у Новом Пазару.

Сачињена су три извештаја о обављеним посетама и упућено укупно 30 препорука које се односе на поступање према лицима која се налазе на лечењу у посећеним установама. Од укупног броја упућених препорука, поступљено је по 23, а за седам је потребно даље праћење.

У појединим посећеним болницама на одељењима психијатрије унапређени су материјални услови смештаја, док су у другим ти услови и даље оскудни, те је потребно наставити са предузимањем активности на унапређењу материјалних услова смештаја у свим установама ради усклађивања са важећим стандардима и стварања позитивног терапијског окружења.

ОБ Смедерево и ОБ Смедеревска Паланка

Током посета психијатријским одељењима уочено је да неретко индивидуални планови лечења пацијената нису индивидуализовани, да се не воде уредно, не садрже терапијске и рехабилитационе активности које ће бити спроведене према одређеном пацијенту, а за пацијенте није организовано довољно различитих модалитета психосоцијалних активности. И даље недостају континуиране специјалистичке едукације средњег медицинског кадра из области менталног здравља и рада са особама са менталним сметњама, што може утицати на квалитет здравствене заштите и психосоцијалне рехабилитације пацијената. Такође, недостају и посебне обуке здравствених радника за примену мере физичког спутавања пацијената. НПМ често уочава праксу да у примени мере физичког спутавања, супротно важећим прописима и стандардима, осим здравствених радника, учествује и немедицинско особље – радници обезбеђења. Евиденције о примени мере физичког спутавања лица са менталним сметњама нису увек потпуне и не пружају поуздане податке о учесталости њене примене, времену трајања и друге значајне податке.

Најзад, активности на пољу деинституционализације се и даље одвијају споро и у том погледу није остварен напредак предвиђен усвојеним стратешким документима, те је неопходно интензивирати међусекторску сарадњу ради спровођења планираних активности. Разлог томе је недовољан број центара за ментално здравље у локалним заједницама који би преузели бригу о пацијентима након завршеног хоспиталног лечења.

У извештају који је сачињен након посете Општој болници „Стефан Високи“ у Смедеревској Паланци – Служби за психијатрију[21], НПМ је упутио 19 препорука за унапређење поступања. Болница је обавестила Заштитника грађана да је, поступајући по препорукама НПМ, на Одељењу психијатрије оспособљено купатило, да су поправљене санитарије и уређаји, као и да су декорацијом зидова унапређени материјални услови смештаја и радног простора. Такође, према примљеном допису, пацијентима је чешће омогућена шетња по болничком парку у пратњи медицинског особља, а проширен је и спектар рехабилитационих и

[21] 413-55/22, дел.бр. 29725 од 25. новембра 2022. године.

терапијских активности, уз редовно ажурирање индивидуалних планова лечења. НПМ је обавештен и да се евиденција о фиксацији пацијената која чини књигу евиденције води од 22. фебруара 2023. године, да су допуњени обрасци који се односе на пристанак лица са менталним сметњама на медицинску меру, да су пацијентима на болничком лечењу учињене доступним информације о правима пацијената и начину њихове заштите, као и да је на одељењу постављено сандуче за приговоре, примедбе и похвале.

Сектор за инспекцијске послове Министарства здравља обавестио је Заштитника грађана да је обављен инспекцијски надзор у којем је записником констатовано поступање Опште болнице „Стефан Високи“ по препорукама НПМ. Према садржини тог дописа, од потребног кадра недостаје само један радни терапеут, који је тренутно на школовању чије ће се окончање поклопити са очекиваном сагласношћу Министарства здравља за пријем у радни однос. Такође, НПМ је обавештен о предузетим активностима ради поступања по препорукама које се односе на одговарајуће обуке здравствених радника и активностима на спровођењу других упућених препорука.

У Извештају Националног механизма за превенцију тортуре о посети Служби за психијатрију Опште болнице „Свети Лука“ у Смедереву[22], упућено је 11 препорука за отклањање недостатака и унапређење поступања. Ради имплементације упућених препорука, успостављен је дијалог са посећеном установом. У одговорима о поступању по упућеним препорукама, Општа болница „Свети Лука“ у Смедереву обавестила је НПМ да су препоруке прихваћене и да су предузете мере за отклањање уочених недостатака, те да су, између осталог, на одељење поново постављена писана обавештења о правима пацијената и механизмима њихове заштите, да су предузете активности усмерене на планирање континуиране едукације особља Службе за психијатрију за наредну годину, као и активности ради унапређења процедуре пријема лица са менталним сметњама на болничко лечење.

Из садржине одговора може се закључити да ће поступање према лицима са менталним сметњама бити унапређено и када је реч о информисаној сагласности пацијента на предложену медицинску меру, односно да ће се медицинске мере примењивати само уз пристанак пацијента, сем у изузетним, законом прописаним ситуацијама у којима је дозвољено лечење ових лица и без њиховог пристанка, а на основу конзилијарне одлуке. НПМ је обавештен и да ће у сачињавање индивидуалних планова лечења, поред едукованих стручњака различитих профила, бити укључени и сами пацијенти, као и да се индивидуални планови лечења ажурирају једном недељно.

Поступајући по препоруци да обезбеди обуку здравствених радника о условима и поступку примене мере физичког спутавања узнемирених пацијената, као и тренинге у примени напредних техника ненасилног физичког спутавања, а сходно посебном плану обучавања здравствених радника о начину и поступку примене мере физичког спутавања, Болница је обавестила НПМ да су медицинске сестре са психијатријског одељења организовано одлазиле у Специјалну болницу за психијатријеске болести у Ковину и учествовале у раду медицинских сестара које раде са пацијентима према којима се та мера примењује.

Приликом посете Општој болници у Новом Пазару у којој је организована само амбулантна служба психијатрије, НПМ је упознат да на том подручју није основан ни центар за ментално здравље у заједници. Пацијенти се у хитним случајевима, због

[22] 413-36/22, дел.бр. 22473 од 31. августа 2022. године.

потребе за болничким лечењем, упућују на одељења, клинике или психијатријске установе у другим градовима. С обзиром на потребе, површину територије коју покрива болница и број становника, веома је значајно што ће се планираном изградњом зграде у којој ће бити смештено одељење психијатрије обезбедити услови за хоспитално лечење психијатријских пацијената.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАТАКА

Министарство здравља треба да настави са активностима на унапређењу материјалних услова смештаја у психијатријским установама, ради њиховог потпуног усклађивања са важећим стандардима и стварања позитивног терапијског окружења;

Министарство здравља треба да обезбеди довољан број запослених здравствених радника и сарадника како би било омогућено поступање према пацијентима у потпуности у складу са важећим прописима и стандардима;

Министарство здравља треба да предузме мере из своје надлежности у циљу унапређења примене мере физичког спутавања везивањем пацијената у психијатријским болницама и стручног усавршавања здравствених радника;

Министарство здравља ће интензивирати активности у циљу формирања центара за заштиту менталног здравља у заједници, уз обезбеђивање потребних ресурса, а ради превенције, лечења и рехабилитације пацијената у заједници и унапређења менталног здравља.

4.5. Поступање према избеглицама / мигрантима

НПМ је у овом извештајном периоду обавио прву дводневну посету Прихватилишту за странце у Димитровграду. Извештај са препорукама је упућен надлежним органима у 2023. години, те ће о налазима из ове посете бити више речи у ГИ НПМ за 2023. годину

Прихватилиште за странце у Димитровграду

Током извештајног периода, надлежни органи су предузели активности ради обезбеђења одговарајућих капацитета за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу. На Аеродрому „Никола Тесла“ Београд су завршени радови на потпуно новом објекту, који испуњава важеће стандарде. Међутим, НПМ је у извештајном периоду због сазнања о постојању озбиљних неправилности у погледу поступања према овим странцима, конкретно неадекватних услова у којима они бораве, обавио ванредну посету аеродрому. Током наведене посете, НПМ је констатовао да је СГП Београд у протеклом периоду била под значајно повећаним оптерећењем *INAD* путника, односно странаца за које је оцењено да не испуњавају услове за улазак у земљу. Ово је на првом месту било последица повећања путника држављана Републике Тунис, до чега је дошло након најаве да ће бити укинут безвизни режим, те су многи од њих желели да искористе период до ступања на снагу те одлуке да уђу у Републику Србију. Са друге стране, ово није било испраћено адекватном подршком оператора Аеродрома "Никола Тесла" Београд у погледу обезбеђивања довољних капацитета за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу и адекватних материјалних услова боравка.Услови у просторијама за смештај странаца су били на прагу понижавајућег или нехуманог поступања, те је НПМ у извештају указао да је потребно да Аеродром без одлагања предузме мере за унапређење услова у просторијама и уз координацију са граничном полицијом обезбеди довољне капацитете за смештај странаца којима се одбија улазак у земљу, како би се у будућности предупредила оваква ситуација.

У одговору оператера аеродрома, компаније Belgrade Airport d.o.o., наведено је да је са СГП Београд договорен виши ниво сарадње и боља комуникација како би будући изазови били на време препознати и благовремено решени. У погледу услова у просторијама, НПМ је обавештен да су спаваонице и тоалети санирани и окречени, да је купљена комплетна постељина и организована њено редовно прање и замена, да је поправљен и пуштен у рад систем за вентилацију и климатизацију просторија, да је поправљен оштећени плафон, да су отклоњени проблеми са дотоком топле воде и обезбеђено свакодневно снабдевање средствима за одржавање личне хигијене. Обезбеђена је бежична интернет веза и организовано је редовно чишћење просторија. Такође је најављено чишћење душека и одређивање периода њихове замене, као и да се ради на обезбеђивању боравка на свежем ваздуху, што је тренутно отежано због тога што се на аеродрому изводе бројни грађевински радови.

НПМ је у извештајном периоду, у току јавне расправе, упутио мишљење на Нацрта закона о изменама и допунама Закона о азилу и привременој заштити. С тим у вези, НПМ је, између осталог, предлажио да се одредба која уређује поступање на граници или у транзитном простору измени тако што за приступ пружаоцима правне помоћи граничном прелазу и транзитном простору неће упућивати на прописе којима је уређена заштита државне границе или на други начин који ће бити подобан да обезбеди учинковит приступ правној помоћи тражиоцима по чијем захтеву се поступак спроводи на граничном прелазу и транзитном простору.

Такође, НПМ је указао да би странац коме је издата потврда о регистрацији требало да буде поучен о његовим правима и обавезама без одлагања, односно чим му је издата потврда о регистрацији. Странац коме је издата потврда о регистрацији може да остварује своја права и поштује своје обавезе, само ако је о њима благовремено поучен, на језику који разуме.

У вези са могућим мерама ограничења кретања, НПМ је указао на то да је меру одређивања боравка у установи социјалне заштите за малолетна лица са појачаним надзором, која је задржана и у предложеним изменама, потребно ускладити са прописима који уређују пружање услуга социјалне заштите, на првом месту са Законом

о социјалној заштити[23] и Законом о правима корисника услуга привременог смештаја у социјалној заштити,[24] с обзиром да услуга смештаја са појачаним надзором није предвиђена Законом о социјалној заштити, као да је Законом о правима корисника услуга привременог смештаја у социјалној заштити прописано да се смештај обезбеђује уз информисани пристанак законског заступника малолетног корисника и то само када је кориснику неопходна друштвена помоћ и подршка система социјалне заштите

4.6. Надзор над поступцима принудних удаљења странаца

НПМ је током 2022. године обавио пет надзора над поступцима принудних удаљења 23 странаца. Сачињена су два групна извештаја и упућена једна препорука по којој је поступљено.

НПМ је у оквиру вршења надзора над принудним удаљењем странаца, и у овом извештајном периоду наставио успешну сарадњу са Министарством унутрашњих послова – Управом граничне полиције и посебно прихватилиштима за странце. Подршку овој сарадњи дао је и Високи комесаријат Уједињених нација за избеглице (УНХЦР), који је НПМ обезбедио преводиоце. Током обављених надзора је уочено да полицијски службеници који спроводе удаљења поштују интегритет и достојанство странаца и показују висок ниво професионалности у обављању овог посла. Уочена су унапређења у припреми странаца за удаљење, који се огледају у благовременом обавештавању странаца о предстојећем удаљењу и могућности да странци обавесте треће особе о предстојећем удаљењу.

У оквиру обављања надзора над принудним удаљењем странаца НПМ у извештајном периоду констатује позитиван помак у вези са обезбеђивањем приступа правној помоћи странцима којима је одређен боравак у прихватилишту. Наиме, у дијалогу који је НПМ овим поводом остварио са Адвокатском комором Србије постигнут је договор да Комора, у складу са препоруком НПМ, упути позив заинтересованим адвокатима да се пријаве ради пружања правне помоћи странцима смештеним у прихватилиштима за странце, што је и учињено 22. децембра 2022. године.[25] Комора ће формирати листе адвоката према редоследу пријављивања, седишту адвокатске канцеларије и адвокатске коморе, које ће бити доступне странцима којима је одређен боравак у прихватилишту.

Као највећи проблем у поступку принудног удаљења НПМ је утврдио да странци у поступку враћања немају увек могућност да укажу на постојање чињеница које би указивале на сметње да се принудно удаље у одређену земљу што може довести до повреде члана 3. Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака. Поводом наведеног, НПМ је успоставио дијалог са Министарством.

---

[23] "Сл. гласник РС", бр. 24/11 и 117/22 - одлука УС.
[24] "Сл. гласник РС", бр. 126/21.
[25] https://aks.org.rs/cir/позив-адвокатима-за-пријаву-ради-пруж/.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАТАКА

Министарство унутрашњих послова ће обезбедити да у поступку доношења решења о враћању:

- **странац има могућност да укаже да му у одређеној земљи прети прогон због његове расе, пола, сексуалне оријентације или родног идентитета, вере, националне припадности, држављанства, припадности одређеној друштвеној групи или политичког мишљења, односно у којој постоји ризик да ће бити подвргнут извршењу смртне казне, мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, односно озбиљном кршењу права зајамчених Уставом;**
- **надлежни орган оцени ове наводе странца и утврди да ли постоје разлози за забрану принудног удаљења у конкретном случају;**
- **наводи странца и утврђење надлежног органа о забрани принудног удаљења буду наведени у образложењу решења о враћању.**

ДОДАТАК I Препоруке упућене органима власти

I-1 – Препоруке упућене министарству унутрашњих послова, полицијским управама и полицијским станицама

Полицијске испоставе Калуђерица и Гроцка

ПИ Гроцка и ПИ Калуђерица ће у записнике о задржавању уносити све податке од значаја за приступ задржаног лица браниоцу: да ли је лице желело да ангажује браниоца по сопственом избору; да ли му је одређен бранилац по службеној дужности, када је то законом обавезно; да ли је обавио неометан разговор са браниоцем; уз евидентирање свих релевантних података о остваривању овог права: података о браниоцу, времену када је контактиран, времену када је приступио доведеном и задржаном лицу и времену када је обавио разговор са лицем.

ПС Гроцка ће лицима чије задржавање траје дуже од 12 сати обезбедити барем један комплетан оброк.

Полицијска станица Тутин

ПС Тутин ће у будућем раду свим лицима која су лишена слободе уручивати писмена обавештења о правима задржаних лица, односно образац у ком ће бити наведена права задржаног из члана 29. Правилника о полицијским овлашћењима.

У ПС Тутин полицијски службеници ће надзор над задржаним лицима вршити повременим обиласцима и разговорима са лицима и у записнике о задржавању ће уносити податке о томе када су обишли задржано лице, као и напомене у вези са тим, уколико постоје.

ПС Тутин ће у записнике о задржавању уносити податак о томе када је члан породице или друго блиско лице задржаног обавештено о његовом лишењу слободе.

Полицијска управа Чачак

ПУ Чачак - седиште ће у будућем раду свим лицима која су лишена слободе по основу Законика о кривичном поступку уручивати писмена обавештења о правима задржаних лица, односно образац у ком ће бити наведена права задржаног из члана 29. Правилника о полицијским овлашћењима.

У СПИ Чачак полицијски службеници ће надзор над задржаним лицима вршити повременим обиласцима и разговорима са лицима и у записнике о задржавању ће уносити податке о томе када су обишли задржано лице, као и напомене у вези са тим, уколико постоје.

ПУ Чачак ће у записнике о задржавању лица уносити податке о томе када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе.

Полицијска управа у Чачку ће предузети мере да све полицијске станице у њеном саставу у записнике о задржавању уносе све податке од значаја за приступ задржаног лица браниоцу: да ли је лице желело да ангажује браниоца по сопственом избору; да ли му је одређен бранилац по службеној дужности, када је то законом обавезно; да ли је обавио неометан разговор са браниоцем; уз евидентирање свих релевантних података о остваривању овог права: података о браниоцу, времену када је контактиран, времену када је приступио доведеном и задржаном лицу и времену када је обавио разговор са лицем.

СПИ Чачак ће у просторијама за задржавање обезбедити адекватно вештачко осветљење.

У СПИ Чачак снимци видео надзора ће се чувати у трајању не краћем од 30 дана.

Полицијска управа Јагодина

ПС Параћин ће свим лицима која су задржана у кривичном поступку уручивати писмена обавештења о правима задржаних лица, односно образац у ком ће бити наведена права задржаног из члана 29. Правилника о полицијским овлашћењима.

ПУ Јагодина ће обезбедити да све њене организационе јединице уредно воде записнике о задржавању у кривичном поступку.
У записнике о задржавању, по свим законским основима, ће се уносити сви предвиђени подаци, укључујући и податке о обављеном лекарском прегледу пре смештаја у просторију за задржавање и податке о приступу задржаног лица браниоцу.
По истеку задржавања, по свим законским основима, записник ће се уручивати задржаном лицу и понудиће му се да потпише записник. Уколико лице то одбије, о томе ће се сачинити забелешка на записнику, уз навођење разлога које је лице за то дало.

ПУ Јагодина ће обавештења о видео надзору у просторијама за задржавање истаћи на видна места унутар просторија.

ПУ Јагодина ће свим задржаним лицима која су задржана у просторијама полицијских станица у саставу ове полицијске управе обезбедити један оброк у року од шест сати од момента задржавања.

У случају да задржавање траје дуже од 12 сати, задржаном лицу ће се обезбедити три оброка, о чега барем један комплетан оброк.

Полицијска управа Крагујевац

ПУ Крагујевац ће у будућем раду свим лицима која су лишена слободе по основу Законика о кривичном поступку уручивати писмена обавештења о правима задржаних лица, односно образац у ком ће бити наведена права задржаног из члана 29. Правилника о полицијским овлашћењима.

У ПУ Крагујевац полицијски службеници ће надзор над задржаним лицима вршити повременим обиласцима и разговорима са лицима и у записнике о задржавању ће уносити податке о томе када су обишли задржано лице, као и напомене у вези са тим, уколико постоје.

ПУ Крагујевац ће у записнике о задржавању уносити податак о томе када је члан породице или друго блиско лице задржаног обавештено о његовом лишењу слободе.

ПУ Крагујевац ће предузети мере да све полицијске станице у њеном саставу у записнике о задржавању уносе све податке од значаја за приступ задржаног лица браниоцу: да ли је лице желело да ангажује браниоца по сопственом избору; да ли му је одређен бранилац по службеној дужности, када је то законом обавезно; да ли је обавио неометан разговор са браниоцем; уз евидентирање свих релевантних података о остваривању овог права: података о браниоцу, времену када је контактиран, времену када је приступио доведеном и задржаном лицу и времену када је обавио разговор са лицем.

ПУ Крагујевац ће лицима чије задржавање траје дуже од 12 сати обезбедити барем један комплетан оброк.

Полицијска управа Краљево

ПУ Краљево-седиште и ПС Рашка ће у записнике о задржавању лица уносити податке о томе када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе.

ПУ Краљево ће предузети мере да све полицијске станице у њеном саставу у записнике о задржавању уносе све податке од значаја за приступ задржаног лица браниоцу: да ли је лице желело да ангажује браниоца по сопственом избору; да ли му је одређен бранилац по службеној дужности, када је то законом обавезно; да ли је обавио неометан разговор са браниоцем; уз евидентирање свих релевантних података о остваривању овог права: података о браниоцу, времену када је контактиран, времену када је приступио доведеном и задржаном лицу и времену када је обавио разговор са лицем.

ПС Рашка извршиће кречење просторије за задржавање и хигијену у њој редовно ће одржавати.
ПС Рашка предузеће мере како би се у просторији за задржавање обезбедио довољан доток природне светлости и омогућила вентилација-доток свежег ваздуха.
У просторији ПС Рашка инсталираће се грејање.
ПС Рашка ће на видном месту унутар просторија за задржавање поставити обавештење да је просторија под видео надзором.

Полицијска управа Нови Пазар

ПУ Нови Пазар-седиште ће у записнике о задржавању лица уносити податак о времену када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе.

ПУ Нови Пазар-седиште ће у записнике о задржавању уносити све податке од значаја за приступ задржаног лица браниоцу: да ли је лице желело да ангажује браниоца по сопственом избору; да ли му је одређен бранилац по службеној дужности, када је то законом обавезно; да ли је обавио неометан разговор са браниоцем; уз евидентирање свих релевантних података о остваривању овог права: података о браниоцу, времену када је контактиран, времену када је приступио доведеном и задржаном лицу и времену када је обавио разговор са лицем.

Полицијска управа Панчево

ПУ Панчево ће у записнике о задржавању уносити све податке од значаја за приступ задржаног лица браниоцу: да ли је лице желело да ангажује браниоца по сопственом избору; да ли му је одређен бранилац по службеној дужности, када је то законом обавезно; да ли је обавио неометан разговор са браниоцем; уз евидентирање свих релевантних података о остваривању овог права: података о браниоцу, времену када је контактиран, времену када је приступио доведеном и задржаном лицу и времену када је обавио разговор са лицем.

Полицијска управа Пирот

ПС Димитровград ће задржаним лицима омогућити да документацију у вези са задржавањем држе код себе током трајања задржавања, уколико то желе.

ПС Димитровград и ПС Бела Паланка ће уредно водити записнике о задржавању у кривичном поступку, тако што ће:

- у записнике уносити све предвиђене податке, укључујући и податке о обављеним лекарским прегледима и о приступу задржаних лица браниоцу;
- по истеку задржавања записнике уручивати задржаним лицима, омогућити им да остваре увид у записнике и понудити им да их потпишу. Уколико лице то

одбије, о томе ће се сачинити забелешка на записнику, уз навођење разлога које је лице за то дало.

ПС Димитровград ће обезбедити све делове постељине за лежајеве у просторијама за задржавање.

ПС Димитровград ће у просторијама за задржавање обезбедити осветљење довољне јачине.

ПС Димитровград ће у просторије за задржавање поставити видео надзор и на видно место унутар просторија ће истаћи обавештења о томе. Видео записи ће се чувати у трајању не краћем од 30 дана.

ПС Бела Паланка ће у просторији за задржавање обезбедити осветљење довољне јачине.

ПС Бела Паланка ће у записнике о задржавању уносити податке о обедовању задржаних лица, укључујући и податак да је задржано лице одбило понуђени оброк.

Полицијска управа Пожаревац

ПС Велико Градиште ће у записнике о задржавању које су задржана лица одбила да потпишу констатовати разлоге које је за то изнело лице.

ПИ Пожаревац ће у записнике о задржавању уносити и податке да је задржаном лицу понуђен оброк, али да га је лице одбило.

ПУ Пожаревац ће задржаним лицима која бораве у КПЗ Пожаревац – Забела омогућити да проведу најмање 1 сат на свежем ваздуху, уколико се налазе на задржавању дуже од 24 сата.

ПС Велико Градиште предузеће мере како би се у просторији за задржавање омогућио доток природне светлости и свежег ваздуха, извршиће кречење просторије и побољшаће одржавање хигијене у просторији.
ПС Велико Градиште предузеће мере и инсталираће грејање у просторији за задржавање, као и дугме за укључивање испирача мокрог чвора.

ПИ Пожаревац ће предузети потребне мере како би се омогућио доток свежег ваздуха и природне светлости унутар просторија за задржавање. Даље, предузеће се мере како би се побољшала хигијена мокрог чвора унутар просторије и иста редовно одржавала. Такође, унутар просторије уградиће се дугме за укључивање испирача мокрог чвора.

Полицијска управа Сремска Митровица

У ПУ Сремска Митровица-седиште, један примерак записника уручиваће се задржаном лицу по престанку задржавања.
У случају да задржано лице одбије да прими примерак записника или одбије да га потпише, полицијски службеник ће то констатовати на записнику уз навођење разлога одбијања који је лице за то дало.

У ПС Инђија и ПС Стара Пазова полицијски службеници ће надзор над задржаним лицима вршити повременим обиласцима и разговорима са лицима и у записнике о задржавању ће уносити податке о томе када су обишли задржано лице, као и напомене у вези са тим, уколико постоје.

ПУ Сремска Митровица ће у записнике о задржавању лица уносити податак о времену када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе.

ПС Стара Пазова ће обезбедити да приликом лекарских прегледа доведених и задржаних лица полицијски службеници поступају на следећи начин:

- полицијски службеници неће присуствовати лекарским прегледима лица, осим ако то затражи лекар;
- полицијски службеници су дужни да лекара упозоре на све безбедносне аспекте од значаја за доношење одлуке о присуству немедицинског особља лекарском прегледу;
- у случајевима када лекар затражи да полицијски службеници присуствују лекарском прегледу лица, прегледу ће присуствовати полицијски службеници истог пола ког је и лице које се прегледа и биће присутни тако да не могу да чују разговор између лекара и лица;
- полицијски службеници ће писмено констатовати присуство лекарским прегледима и разлоге за то.

Полицијска управа у Сремској Митровици ће предузети мере да све полицијске станице у њеном саставу у записнике о задржавању уносе све податке од значаја за приступ задржаног лица браниоцу: да ли је лице желело да ангажује браниоца по сопственом избору; да ли му је одређен бранилац по службеној дужности, када је то законом обавезно; да ли је обавио неометан разговор са браниоцем; уз евидентирање свих релевантних података о остваривању овог права: података о браниоцу, времену када је контактиран, времену када је приступио доведеном и задржаном лицу и времену када је обавио разговор са лицем.

ПУ Сремска Митровица – седиште ће обезбедити одговарајуће вештачко осветљење у просторији за задржавање.

Министарство унутрашњих послова ће предузети активности у циљу обезбеђивања дотока природне светлости, односно обезбедити одговарајуће вештачко осветљење у просторији за задржавање као и инсталирања грејног тела и уређаја за позивање дежурног полицијског службеника у просторији за задржавање у ПС Шид.

МУП ће предузети потребне мере како би се видео записи са видео надзора у ПУ Сремска Митровица-седиште чували у трајању не краћем од 30 дана, а то ће, уколико за тим постоји потреба, учинити и у погледу других полицијских станица које су саставу ПУ Сремска Митровица.

ПС Пећинци ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило да просторије за задржавање буду довољно осветљене природном светлошћу.

ПС Рума ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило да просторије за задржавање буду довољно осветљене природном светлошћу и проветрене а у просторијама за задржавање инсталираће се дугмад за позивање полицијских службеника.

ПУ Сремска Митровица ће лицима чије задржавање траје дуже од 12 сати обезбедити барем један комплетан оброк.

ПС Стара Пазова и ПС Инђија, у будућем раду, у записнике о задржавању лица до 12, односно 24 часа, уносиће све податке о оствареним правима, па тако и податак о томе да ли је лицу понуђен оброк и евентуалном одбијању лица да обедује.

Полицијска управа Суботица

У седишту ПУ Суботица полицијски службеници ће надзор над задржаним лицима вршити повременим обиласцима и разговорима са лицима и у записнике о задржавању ће уносити податке о томе када су обишли задржано лице, као и напомене у вези са тим, уколико постоје.

ПУ Суботица ће у записнике о задржавању лица уносити податке о томе када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе

Полицијска управа у Суботици ће предузети мере да све полицијске станице у њеном саставу у записнике о задржавању уносе све податке од значаја за приступ задржаног лица браниоцу: да ли је лице желело да ангажује браниоца по сопственом избору; да ли му је одређен бранилац по службеној дужности, када је то законом обавезно; да ли је обавио неометан разговор са браниоцем; уз евидентирање свих релевантних података о остваривању овог права: података о браниоцу, времену када је контактиран, времену када је приступио доведеном и задржаном лицу и времену када је обавио разговор са лицем.

У седишту ПУ Суботица лицима која се задржавају дуже од 12 часова ће се обезбедити комплетна постељина и иста ће се одржавати чистом.

ПУ Суботица ће обавештења о видео надзору у просторијама за задржавање истаћи на видна места унутар просторија.

ПУ Суботица ће предузети потребне мере како би се обезбедила приватност задржаних лица приликом обављања хигијенских потреба у свим просторијама за задржавање.

ПУ Суботица ће лицима чије задржавање траје дуже од 12 сати обезбедити барем један комплетан оброк.

Министарство унутрашњих послова ће предузети потребне мере како би се снимци видео надзора у и испред просторија за задржавање у седишту ПУ Суботица чували у трајању не краћем од 30 дана.

Полицијска управа Ужице

ПУ Ужице и полицијске станице у њеном саставу ће свим лицима која су задржана у кривичном поступку уручивати писмена обавештења о правима задржаних лица, односно образац у ком ће бити наведена права задржаног из члана 29. Правилника о полицијским овлашћењима.

ПУ Ужице и полицијске станице у њеном саставу ће задржаним лицима омогућити да документацију у вези са задржавањем држе код себе током трајања задржавања, уколико то желе.

ПУ Ужице и полицијске станице у њеном саставу ће записнике о задржавању лица у кривичном поступку уручивати задржаним лицима по истеку задржавања.
По истеку задржавања, по свим законским основима, задржаном лицу ће се понудити да потпише записник. Уколико лице то одбије, о томе ће се сачинити забелешка на записнику, уз навођење разлога које је лице за то дало.

ПУ Ужице и полицијске станице у њеном саставу ће у записнике о задржавању лица уносити све податке од значаја за остваривање права задржаних лица на приступ браниоцу.

ПС Ариље ће окречити просторију за задржавање.

ПС Ариље ће у просторијама за задржавање обезбедити осветљење довољне јачине

ПС Ариље ће обезбедити доток свежег ваздуха у просторијама за задржавање.

ПС Ариље ће у просторију за задржавање поставити видео надзор и на видно место унутар просторије ће истаћи обавештење о томе. Снимци видео надзора ће се чувати у трајању не краћем од 30 дана.

ПС Косјерић ће у просторију за задржавање поставити видео надзор и на видно место унутар просторије ће истаћи обавештење о томе. Снимци видео надзора ће се чувати у трајању не краћем од 30 дана.

ПС Пожега ће обавештења о видео надзору у просторијама за задржавање истаћи на видна места унутар просторија.

ПИ Златибор ће обезбедити приватност задржаних лица током коришћења мокрог чвора, односно обављања физиолошких потреба.

У ПС Бајина Башта снимци видео надзора над просторијом за задржавање ће се чувати у трајању не краћем од 30 дана.

ПС Бајина Башта ће обавештење о видео надзору над просторијом за задржавање истаћи на видно место унутар просторије.

ПУ Ужице ће обезбедити све делове постељине за лежајеве у просторијама за задржавање у свим полицијским станицама у њеном саставу и исте ће редовно одржавати чистим.

Седиште ПУ Ужице и ПИ Златибор ће у записнике о задржавању увек уносити и податке да је задржаном лицу понуђен оброк, који је лице одбило.

ПУ Ужице и полицијске станице у њеном саставу ће свим лицима која су задржана у просторијама полицијских станица и чије задржавање траје дуже од 12 сати обезбедити барем један комплетан оброк.

Полицијска управа град Београд

Посећене полицијске станице ће за писмено обавештавање о правима задржаног лица користити јединствени образац, у ком ће бити наведена права задржаног из члана 29. Правилника о полицијским овлашћењима, на језику који задржано лице разуме.
Уколико страни држављанин разуме српски језик, то ће бити писмено констатовано.

У полицијским станицама Младеновац, Сопот и Барајево полицијски службеници ће надзор над задржаним лицима вршити повременим обиласцима и разговорима са лицима и у записнике о задржавању ће уносити податке о томе када су обишли задржано лице, као и напомене у вези са тим, уколико постоје.

Полицијска управа за град Београд ће предузети мере да све полицијске станице у њеном саставу у записнике о задржавању уносе све податке од значаја за приступ задржаног лица браниоцу: да ли је лице желело да ангажује браниоца по сопственом избору; да ли му је одређен бранилац по службеној дужности, када је то законом обавезно; да ли је обавио неометан разговор са браниоцем; уз евидентирање свих релевантних података о остваривању овог права: података о браниоцу, времену када је контактиран, времену када је приступио доведеном и задржаном лицу и времену када је обавио разговор са лицем.

Посећене полицијске станице ће у просторијама за задржавање обезбедити адекватно природно и вештачко осветљење.

Посећене полицијске станице ће лицима чије задржавање траје дуже од 12 сати обезбедити барем један комплетан оброк.

Полицијска станица Барајево ће обезбедити доток свежег ваздуха у просторијама за задржавање.

Полицијска станица Барајево ће предузети потребне мере како би се обезбедила приватност задржаних лица приликом обављања хигијенских потреба у просторији за задржавање капацитета за 2 лица.

ПС Лазаревац ће обезбедити комплетну опрему за лежајеве у просторијама за задржавање (душек, јастук, јастучницу, чаршав, ћебад и навлака за ћебе) и исту ће одржавати чистом.

ПС Лазаревац ће обавештења о видео надзору у просторијама за задржавање истаћи на видна места унутар просторија.

ПС Младеновац ће окречити просторије за задржавање.

ПС Младеновац ће обезбедити комплетну опрему за лежајеве у просторијама за задржавање (душек, јастук, јастучницу, чаршав, ћебад и навлака за ћебе) и исту ће одржавати чистом, а у просторије за задржавање неће смештати више лица него што је лежајева у њима.

ПС Младеновац ће обавештења о видео надзору у просторијама за задржавање истаћи на видна места унутар просторија.

ПС Сопот ће обавештење о видео надзору у просторији за задржавање истаћи на видно место унутар просторије.

ПС Сурчин ће у записнике о задржавању уносити и податке када је задржаном лицу понуђен оброк, који је лице одбило.

I-2 – Препоруке упућене Управи за извршење кривичних санкција и заводима за извршење кривичних санкција

Окружни затвор Ужице

ОЗ Ужице ће реновирати санитарни чвор у просторији за задржавање.

ОЗ Ужице ће на видно место унутар просторије за задржавање лица истаћи обавештење да је просторија под видео надзором.

ОЗ Ужице ће у просторији која се користи за задржавање лица поставити уређај за позивање и комуникацију са службеницима.

ОЗ Ужице ће лица којима је одређено полицијско задржавање смештати у посебне просторије, одвојено од других лица лишених слободе.

У ОЗ Ужице, први лекарски преглед лица лишених слободе по пријему у Завод ће се обављати најкасније у року од 24 часа од пријема и увек ће обухватати визуелни преглед комплетног тела лица.
Лекарски прегледи лица лишених слободе ће се обављати без присуства немедицинског особља. Уколико лекар из разлога безбедности затражи присуство припадника Службе за обезбеђење лекарском прегледу, прегледу ће присуствовати службеник обезбеђења који је истог пола као и прегледано лице и то тако да не може да чује разговор између лица и лекара. Присуство и разлог за присуство немедицинског особља ће се евидентирати у лекарском извештају.
Када је утврђено да лице лишено слободе има повреде, лекари ће у извештајима о обављеним прегледима:

- уносити детаљне и конкретне наводе лица о начину настанка повреда;
- повреде детаљно описивати, фотографисати и уцртавати у шему тела;
- дати своје мишљење о повезаности изнетих навода о начину настанка повреда и објективног налаза о повредама.

Лекар ће успоставити и водити евиденцију о свим повредама лица лишених слободе.

Уколико на првом лекарском прегледу лица лишеног слободе по пријему у Завод лекари уоче повреде које указују на злостављање или лице лишено слободе наведе да је било злостављано, ОЗ Ужице ће о томе обавестити надлежно јавно тужилаштво. Тужилаштву ће се доставити и релевантна документација (писмена изјава, службене белешке, документација о повредама и друга).

Окружни затвор Суботица

У ОЗ Суботица, први лекарски преглед лица лишених слободе по пријему у Завод ће увек обухватати визуелни преглед комплетног тела лица.
Када је утврђено да лице лишено слободе има повреде, лекари ће у извештајима о обављеним прегледима:

- уносити детаљне и конкретне наводе лица о начину настанка повреда;
- повреде детаљно описивати, фотографисати и уцртавати у шему тела;
- дати своје мишљење о повезаности изнетих навода о начину настанка повреда и објективног налаза о повредама.

У случају да лекари уоче повреде које указују на злостављање или лице лишено слободе наведе да је било злостављано, ОЗ Суботица ће о томе обавестити надлежно јавно тужилаштво. Тужилаштву ће се доставити и релевантна документација (писмена изјава, службене белешке, документација о повредама и друга).

Казнено-поправни завод Сремска Митровица

КПЗ Сремска Митровица ће задржаним лицима обезбеђивати комплетну постељину.

У КПЗ Сремска Митровица, када је утврђено да лице лишено слободе има повреде, лекари ће у извештајима о обављеним прегледима:

- уносити детаљне и конкретне наводе лица о начину настанка повреда;
- повреде детаљно описивати, фотографисати и уцртавати у шему тела;
- дати своје мишљење о повезаности изнетих навода о начину настанка повреда и објективног налаза о повредама.

Окружни затвор Нови Пазар

ОЗ Нови Пазар ће обавештење о видео надзору над просторијом за задржавање истаћи на видном месту унутар просторије, као и на улазним вратима просторије.

Окружни затвор Чачак

ОЗ Чачак ће обавештења о видео надзору у просторијама за задржавање истаћи на видна места унутар просторија.

У ОЗ Чачак, када је утврђено да лице лишено слободе има повреде, лекари ће у извештајима о обављеним прегледима:

- све повреде фотографисати и уцртавати у шему тела;
- дати своје мишљење о повезаности изнетих навода о начину настанка повреда и објективног налаза о повредама.

Приликом пријема лица лишених слободе у ОЗ Чачак, од њих се неће тражити да изјаву о томе да ли су до довођења у Завод били изложени тортури дају у присуству полицијских службеника који су их довели у Завод, а информације о евентуално уоченим повредама ће се прослеђивати Служби за здравствену заштиту.
Постојање повреда и њихово порекло утврђиваће лекар приликом првог лекарског прегледа.

Казнено-поправни завод Шабац

КПЗ Шабац ће лицима разврстаним у затворено одељење омогућити да изван затворених просторија, на свежем ваздуху проведу најмање два часа дневно.

КПЗ Шабац ће обезбедити услове за радно ангажовање лица разврстаних у затворено одељење.

КПЗ Шабац ће предузети мере са циљем да припадници Службе за обезбеђење не носе гумене палице на видљив начин у просторијама затвореног одељења и одељења притвора.

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере како би се у КПЗ Шабац ангажовао најмање један лекар на неодређено време.

Казнено-поправни завод Пожаревац – Забела – Посебно одељење

Посебно одељење ће просторе за боравак на свежем ваздуху осуђених опремити зеленилом и другим облицима визуалног стимуланса који ће хуманизовати ове просторе.

КПЗ Пожаревац – Забела ће приликом пријема у Посебно одељење осуђеним лицима уручивати и омогућити да задрже код себе писани информатор, састављен на језику и на начин који могу да разумеју, у којем ће бити наведене све битне информације о

боравку у Посебном одељењу, укључујући и њихова права и обавезе и начин на који могу заштити своја права и остварити право на правну помоћ.
КПЗ Пожаревац – Забела ће најважније информације истаћи на видна места унутар заједничких просторија Посебног одељења.

Програми поступања према осуђенима у Посебном одељењу ће се додатно индивидуализовати тако да буду усаглашени са ризицима и потребама сваког конкретног осуђеног.

Програми поступања према осуђенима у Посебном одељењу ће се преиспитивати једном годишње.

У Посебном одељењу осуђени ће се, у складу са владањем и залагањем у остваривању програма поступања, накнадно разврставати у групу са већим или мањим степеном посебних права и додељиваће им се и одузимати посебна права.

Управа за извршење кривичних санкција ће обезбедити одговарајућу обуку и/или стручно усавршавање за запослене ангажоване на пословима третмана у Посебном одељењу.

Казнено-поправни завод Ћуприја

КПЗ Ћуприја ће обавештења о видео надзору у просторијама за задржавање истаћи на видна места унутар просторија.

I-3 - Препоруке упућене Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и установама социјалне заштите

Завод за васпитање деце и омладине Књажевац

ЗВДО Књажевац ће штићеницима омогућити да закључавају ормариће за личне ствари.

ЗВДО Књажевац ће заменити дотрајале и оштећене делове намештаја и постељине и у будућем раду ће обезбедити њихову редовну замену и поправку.

ЗВДО Књажевац ће собе и друге просторије које користе штићеници опремити алармним системом и системом за детекцију дима.

ЗВДО Књажевац ће санирати влагу на зидовима просторија.

ЗВДО Књажевац ће заменити оштећене санитарије и њихове делове у заједничким купатилима и поставити параване/завесе на туш кабине.

ЗВДО Књажевац ће приликом пријема штићеницима уручивати и омогућити да задрже код себе писмени информатор, састављен на језику и на начин који могу да разумеју, у којем ће бити наведене све битне информације о боравку у Заводу, рачунајући и њихова права и обавезе и начин на који могу заштити своја права и добити правну помоћ.
Овај информатор ће се, у складу са околностима, уручивати и законском заступнику, изабраној особи од поверења и члановима уже породице штићеника.

ЗВДО Књажевац ће Процедуру поступања по притужбама штићеника ускладити са притужбеним поступком предвиђеним Законом о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, односно Законом о правима корисника услуга привременог смештаја у социјалној заштити.

ЗВДО Књажевац ће успоставити и водити евиденцију притужби и приговора.

ЗВДО Књажевац ће предузети активности у циљу информисања штићеника о праву на бесплатну правну помоћ прописану Законом о бесплатној правној помоћи, обезбедити обрасце за подношење захтева за бесплатну правну помоћ и пружити подршку штићеницима којима је то потребно или желе да остваре ово право.

У ЗВДО Књажевац снимци видео надзора ће се чувати најмање 30 дана.

ЗВДО Књажевац ће увести детаљнију структуру, правила и смернице, којим ће се конкретније планирати спровођење васпитног рада и формализовати начин напредовања или назадовања у третману. Штићеници ће се подстицати и мотивисати да учествују у васпитном раду.

ЗВДО Књажевац ће донети план стручног усавршавања и стручне раднике и сараднике укључити у стручно усавршавање, које ће обухватити и специјализоване програме поступања према штићеницима.

ЗВДО Књажевац ће успоставити план спортских, културних и других активности штићеника ван школских обавеза, у циљу планског организовања њиховог слободног времена и обезбеђивања што потпунијег програма сврсисходних активности.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће обезбедити да у ЗВДО Књажевац свакодневно буде присутан квалификовани здравствени радник, који има звање најмање медицинског техничара и који ће обављати медицински скрининг свих новопридошлих штићеника, примати захтеве за лекарске прегледе, обезбеђивати набавку и поделу терапије, чувати медицинску документацију и надзирати опште хигијенске услове.

ЗВДО Књажевац ће предузети мере како би се спречио било какав облик недозвољеног поступања према штићеницима. Ово укључује надзор над радом, као и јасну поруку и упутства службеницима да је неадекватно поступање према штићеницима у било ком облику, укључујући и вербално злостављање, неприхватљиво и незаконито и да подлеже одговарајућим санкцијама, те да са штићеницима које се понашају супротно правилима треба поступати само у складу са прописаним процедурама.

Дом за лица ометена у развоју Тутин

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће без одлагања предузети потребне мере како би се обезбедио потребан број медицинског, неговатељског и другог особља у складу са проценом потреба за адекватним третманом корисника и функционисањем Дома.

Дом ће предузети мере како би се обезбедило да, у свим собама које су вишекреветне, на сваког корисника дође по 5 m^2 простора.

Дом ће предузети мере како би све собе корисника биле адекватно опремљене намештајем.
Запослени у Дому ће мотивисати све кориснике како би собе у којима бораве декорисали тако да стварају утисак хуманијег окружења и осликавају посебности лица који их користе.

Дом ће предузимати активности и мере како би корисници и кориснице користили одвојене санитарне јединице.
Дом ће предузети активности и мере како би се, где год је потребно, заменили дотрајали санитарни уређаји, уградила врата на купатилима и поставиле квакена вратима тоалета, сви тоалети у којима има више вц шоља преградили, као и поставили паравани или завесе на свим туш кабинама.
Дом ће предузети мере како би се на свим зидовима и плафонима у купатилима и тоалетима санирале флеке од буђи и влаге.

Дом ће, без одлагања, предузети активности и мере, ради хитног санирања зидова од влаге и буђи у свим просторијама.

Дом ће предузети активности како би се обезбедили просторни услови за организовање спортско – рекреативних садржаја за кориснике.

Дом ће наставити да предузима активности у циљу континуираног одржавања различитих радно-окупационих, културно – уметничких и других активности у којима ће корисници, у складу са потребама и интересовањима, моћи да учествују свакодневно.
Дом ће на видним местима истаћи распоред дневних активности и кућни ред.

Дом ће убудуће евалуацију плана услуга и поновни преглед радити у складу са роковима прописаним индивидуалним плановима услуга, а најмање једном у дванаест месеци, у складу са законом.

Дом ће интензивирати активности усмерене на индивидуализацију планова услуга тако да исти буду прилагођени потребама, способностима и интересовањима сваког појединог/конкретног или одређеног корисника.
Дом ће у индивидуалне листе праћења рада наводити активности које се спроводе на дневном нивоу, а не на годишњем.
Дом ће предузети активности потребне да, у изради индивидуалног плана услуга корисника, буде укључен и лекар, било кроз прибављање мишљења или кроз чланство у стручном тиму.

Дом ће предузети активности и мере са циљем да се сви досијеи корисника воде уредно и да садрже сву документацију која је предвиђена Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите.

Дом ће предузети мере како би се просторије за пружање здравствене заштите адаптирале.

Дом ће предузети мере и обезбедити хидрауличне кревете и поправити или обезбедити нов ЕКГ апарат.

Дом ће поново почети са вођењем посебне књиге евиденције о повредама корисника, у коју ће се уписивати сви случајеви повреда корисника.
Свака повреда детаљно ће се описати, као и време настанка, тачна локализација, начин настанка повреде, тежина повреде, да ли је коришћен лек, да ли је незгода или намерно нанета повреда, као и околности под којима је повреда настала.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће, у сарадњи са релевантним органима власти, сачинити протокол о поступању у случајевима неочекиване (напрасне) смрти корисника у установама социјалне заштите домског типа.

Геронтолошки центар Крагујевац

ГЦ Крагујевац ће свим корисницима, чије здравствено стање то дозвољава, омогућити да свакодневно, уколико то желе, проводе време на свежем ваздуху, без обзира на временске прилике.
ГЦ Крагујевац ће подстицати кориснике да проводе време на свежем ваздуху.

ГЦ Крагујевац ће предузети активности у циљу уградње нових СОС механизма за позивање особља.

ГЦ Крагујевац ће у блоку појачаног надзора Објекта 3 поставити обавештења о постојању видео надзора на видним местима.

Стручни тим установе ће убудуће приликом поновног прегледа индивидуалних планова услуга корисника наводити да ли су постављени индивидуални циљеви испуњени и да ли се постављају нови индивидуални циљеви, односно зашто нису постављени нови индивидуални циљеви, ако су претходни испуњени.
ГЦ Крагујевац ће убудуће, без обзира на епидемиолошку ситуацију, остваривати сарадњу са старатељима приликом сачињавања индивидуалних планова услуга корисника, електронским путем или на други одговарајући начин, и обезбедити ажурно и уредно вођење листа праћења, односно свих података о праћењу реализације индивидуалног плана и постигнутих исхода.

ГЦ Крагујевац ће ускладити поступање према корисницима са Законом о правима корисника услуга привременог смештаја у социјалној заштити.
Оправданост примене мере физичког ограничења слободе кретања корисника „смештај у блок за појачани надзор“ потребно је преиспитивати најмање два пута годишње и примењивати је у ограниченом временском трајању и у ситуацијама утврђеног високог степена безбедносног ризика по живот корисника.

ГЦ Крагујевац у даљем раду неће, према корисницима услуга, примењивати мере принуде и третмана без пристанка корисника, а посебно мере ограничавања кретања и издвајања корисника у посебно опремљену просторију, односно у свему ће поступати у складу са важећим прописима и стандардима.

ГЦ Крагујевац ће, у Протокол повреда, уносити околности под којима је дошло до повређивања (навођење извора података – анамнестички / хетероанамнестички), као и закључак лекара о повезаности околности повређивања и установљене повреде.

Геронтолошки центар Нови Сад – Радна јединица Дом за пензионере и старија лица Лиман

Дом Лиман ће корисницима обезбедити услове за боравак на свежем ваздуху у случајевима када је због епидемије заразне болести или из других разлога ограничено право на напуштање Дома.

Дом Лиман ће информисати кориснике о начину заштите права у случају да нису задовољни поступањем по поднетој притужби.

Дом Лиман ће на огласној табли истаћи обавештења за кориснике о начинима остваривања права на бесплатну правну помоћ и друге облике правне помоћи ван установе.
Информације ће садржати име институције којој могу да се обрате, контакт телефоне и врсту правне помоћи коју те институције пружају.

Дом Лиман ће у сарадњи са Министарством здравља набавити дефибрилар и обучити медицински кадар за коришћење истог.

Дом Лиман ће евиденцију умрлих корисника водити у обрасцу Протокола умрлих, односно водиће је на тај начин да се у евиденцији евидентирају најмање следећи подаци: редни број за текућу годину, име презиме и име родитеља умрлог, датум рођења умрлог, дан и час смрти, место смрти, узрок смрти на основу податка који је уписан у образац Потврда о смрти, податак о томе да ли је захтевано вршење обдукције, име и презиме лекара који је извршио преглед умрлог и издао потврду о смрти, податак о томе да ли је обдукција извршена, ако јесте у којој институцији, као и закључак о узроку смрти на основу обдукције и напомене.

Дом за децу и лица ометена у развоју „Др Никола Шуменковић" Стамница

Дом ће убудуће омогућити Националном механизму за превенцију тортуре обилазак Дома, улазак у собе у којима бораве корисници и приступ свим инсталацијама и објектима у Дому, у складу са важећим прописима.
Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће о овој препоруци обавестити све установе социјалне заштите домског типа и стараће се да руководства ових установа буду информисана о надлежностима и овлашћењима НПМ, ради омогућавања несметаног и ефикасног остваривања мандата НПМ у области превенције тортуре.

Дом ће сачинити и реализовати годишњи План стручног усавршавања за запослене стручне раднике, неговатељско и медицинско особље којим ће обухватити обуке у области људских права и поступања у остваривању програма и услуга намењених особама са интелектуалним и менталним инвалидитетом.

Дом ће, у складу са инструкцијама и налозима ресорног министарства, наставити са пружањем услуга из домена васпитно – образовног рада.

Дом ће предузети мере како би се лежећим и слабо покретним корисницима I степена подршке садржајније организовало време на дневном нивоу и испунило сврсисходним активностима у складу са индивидуалним планом услуга за ову категорију корисника.

Дом ће предузети активности како би се свим корисницима обезбедио боравак у собама које испуњавају стандарде.

Дом ће предузети мере како би непокретни и слабо покретни корисници имали редован приступ отвореном простору и свежем ваздуху.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања измениће/допуниће Инструкцију тако да буде прилагођена установама где се на смештају налазе особе којима је одузета пословна способност и извршиће надзор над радом надлежних центара за социјални рад и на основу утврђеног стања предузеће мере како би се испоштовале законски прописане процедуре које су поверене центрима за социјални рад.

Дом ће допунити процедуру за подношење усмених молби и притужби и процедуром по жалби на одлуке Управе.
Дом ће корисницима учинити доступним формуларе притужби и обавестити их о процедури поступања.
Дом ће истаћи кутију за подношење притужби на видљиво место у ходнику установе.
Дом ће успоставити јединствену евиденцију жалби/притужби/молби корисника.

Дом ће израдити програм континуиране специјалистичке едукације здравствених радника преко утврђења потреба, плана сарадње са Здравственим саветом Србије и другим установама које се баве стручном едукацијом у овом домену.

Дом ће у будућем раду уредно водити терапијске листе корисника, тако да исте садрже: прецизно навођење врсте терапије, датума и времена поделе терапије, алергија, хроничних обољења, посебног вида исхране, потребе за надзором и сл.

Дом ће евиденцију умрлих корисника водити у обрасцу Протокола умрлих, односно водиће је на тај начин да се у евиденцији бележе најмање следећи подаци (редни број за текућу годину, име презиме и име родитеља умрлог, датум рођења умрлог, дан и час смрти, место смрти, узрок смрти на основу податка који је уписан у образац Потврда о смрти, податак о томе да ли је захтевано вршење обдукције, име и презиме лекара који је извршио преглед умрлог и издао потврду о смрти, податак о томе да ли је обдукција извршена, ако јесте у којој институцији, као и закључак о узроку смрти на основу обдукције и напомене).

Дом треба да донесе Правилник о награђивању корисника и установи одговарајућу процедуру за доделу награда за радно ангажовање, при чему оне не морају бити искључиво у новцу.
Правила награђивања морају бити јасна свим корисницима.

Дом ће развити програме васпитно – образовног карактера и за одрасле кориснике, у складу са њиховим потребама, интересовањима и могућностима.
Компјутерска и Монтесори учионица, којима Дом располаже, користиће се и за потребе образовно – васпитног рада са одраслим корисницима.

I-4 – Препоруке упућене Министарству здравља и психијатријским установама

Служба за психијатрију Опште болнице "Свети Лука" Смедерево

У случајевима у којима се у психијатријским установама у које је пацијент упућен процени да нема основа за задржавање без пристанка и смештај без пристанка лица са менталним сметњама, а оно не пристаје на лечење, Болница убудуће неће пацијенте задржавати без законског основа у Служби за психијатрију.

Медицинске мере примењиваће се само уз пристанак пацијента, сем у изузетним, законом прописаним ситуацијама у којима је дозвољено лечење ових лица и без њиховог пристанка.

У Болници - Служби за психијатрију ће психијатар у сваком конкретном случају утврђивати способност пацијента за доношење одлуке о пристанку на смештај, у свему у складу са Законом о заштити лица са менталним сметњама.

У Болници ће се за сваког хоспитализованог пацијента на Одељењу за психијатрију састављати индивидуални план лечења, који ће садржати неопходне терапијске активности и програме психосоцијалне рехабилитације.
У сачињавање планова лечења, поред едукованих стручњака различитих профила, биће укључени и сами пацијенти.
Индивидуални планови лечења у писменом облику ажурираће се једном недељно.

Болница ће:

- разрадити доступне и прилагођене рехабилитационе психо-социјалне активности за пацијенте и укључити све пацијенте у програме психо-социјалне рехабилитације у складу са њиховим потребама и прилагођено њиховим могућностима;
- организовати групну психотерапију са пацијентима из истих дијагностичких категорија психијатријских поремећаја.

Болница ће евиденције о примени мере физичког спутавања лица са менталним сметњама водити уредно и у њих уносити све битне податке о сваком случају физичког ограничавања слободе кретања пацијента коришћењем инструмената физичког спутавања, и то:

- разлоге за примену мере механичког ограничења;
- опис мера примењених пре механичког ограничења;
- врста средства коришћеног за механичко ограничење;
- податак о месту (просторији) у којој је примењена мера механичког ограничења;
- тачно време (дан/сат/минут) почетка мере механичког ограничења;
- име психијатра који је донео одлуку о примени мере механичког ограничења;
- опис медицинских мера примењених током механичког ограничења;
- опис свих евентуалних повреда пацијента према коме је примењена мера механичког ограничења (насталих пре и током примене мере), као и евентуалних повреда других пацијената или здравствених радника (насталих у догађају који је претходио механичком ограничавању);
- податке о периодичним обиласцима пацијента према коме је примењена мера механичког ограничења и праћењу његовог здравственог стања од стране психијатра (тачно време и трајање обилазака, спроведене радње) и податке о обиласцима пацијента од стране медицинског особља (тачно време и трајање обиласка, затечено стање, спроведене радње);

- податак о времену обавештења директора Болнице или другог лица које на то овласти директор о примењеној мери механичког ограничења, као и податак да ли је и када обавештен законски заступник, односно члан уже породице пацијента према коме је мера примењена;
- наводи и коментари пацијента током и непосредно након што је према њему примењена мера механичког ограничења;
- тачно време (дан/сат/минут) окончања мере механичког ограничења.

Болница ће обезбедити обуку здравствених радника о условима и поступку примене мере физичког спутавања узнемирених пацијената, као и тренинге у примени напредних техника ненасилног физичког спутавања, а сходно посебном плану обучавања здравствених радника о начину и поступку примене мере физичког спутавања.

У будућем раду у Болници ће меру физичког спутавања спроводиће искључиво за то обучени здравствени радници, а у случајевима крајње нужде асистенцију им може пружити само за то посебно обучено немедицинско особље.

Болница ће сачинити и доставити Министарству здравља писану анализу потребног броја и стручног профила запослених у Служби за психијатрију, подобног да се свим пацијентима омогући пружање здравствене заштите у складу са важећим прописима и стандардима.
Министарство здравља предузеће активности ради радног ангажовања недостајућег кадра у Служби за психијатрију Опште болнице "Свети Лука" у Смедереву.

Болница ће израдити програм континуиране специјалистичке едукације средњег медицинског кадра из области менталног здравља и рада са особама са менталним сметњама преко утврђења потреба, евентуалног плана сарадње са различитим едукативним установама и организацијама и увођења процедура за надгледање организације тренинга и евалуацију постигнутих резултата и усвојених знања и вештина.
Болница ће обезбедити обуку средњег медицинског кадра у стицању знања и развоју вештина потребних за успешну психосоцијалну рехабилитацију пацијената.

Болница ће обезбедити да информације о правима пацијената и механизмима њихове заштите буду јасно видљиве и у одговарајућој форми приступачне пацијентима на болничком лечењу на Одељењу за психијатрију.

Служба за психијатрију Опште болнице "Стефан Високи" Смедеревска Паланка

Болница ће предузети активности ради кречења просторија на Одељењу психијатрије.

Болница ће предузети активности ради неопходних поправки у циљу побољшања материјалних услова смештаја на Одељењу психијатрије тако што ће поправити неисправну славину и поставити даске на WC шоље у тоалетима које користе пацијенти.

Болница ће предузети активности да се пацијентима хоспитализованим на Одељењу психијатрије омогући свакодобна доступност купатила, ради одржавања личне хигијене, под истим условима као и пацијентима који се налазе на лечењу на другим одељењима.

Болница ће, декорацијом зидова и простора у којима бораве пацијенти, унапредити материјалне услове смештаја на Одељењу психијатрије, у циљу стварања позитивног терапијског окружења.

Болница ће обезбедити да се приликом накнадног увођења сваке нове медицинске мере, тражи писана сагласност, претходно информисаног пацијента, за примену конкретне предложене мере.

Болница ће додатно уредити процедуру пријема и поступања према лицима са менталним сметњама у Служби за психијатрију, у свему у складу са Законом о заштити лица са менталним сметњама.

У Болници ће се на Одељењу психијатрије за сваког хоспитализованог пацијента саставити индивидуални план лечења који ће садржати активности током хоспиталног лечења, као и активности у оквиру плана подршке након отпуста, које ће се спроводити према одређеном пацијенту.
У сачињавање планова лечења биће укључени едуковани стручњаци различитих профила, као и сами пацијенти.
Индивидуални планови лечења ажурираће се једном недељно.

Болница ће обавезно обављати обдукцију свих преминулих психијатријских пацијената – лица са менталним сметњама чија смрт наступи у Служби за психијатрију током болничког лечења или обављања специјалистичко-консултативних прегледа, ради утврђивања узрока и порекла смрти.

Болница ће:

- организовати одговарајуће рехабилитационе психо-социјалне активности за пацијенте и укључити све пацијенте у програме психо-социјалне рехабилитације у складу са њиховим потребама и прилагођено њиховим могућностима;
- предузети активности у циљу омогућавања окупационе - радне терапије свим пацијентима (што подразумева набавку материјала за рад и ангажовање радног терапеута);
- организовати групну психотерапију са пацијентима из истих дијагностичких категорија.

Болница ће предузети мере како би свим пацијентима са Одељења психијатрије, чије здравствено стање то дозвољава, било омогућено да свакодневно, уколико то желе, проводе одређени део времена на свежем ваздуху, у отвореном простору, без обзира на временске прилике.
Болница ће подстицати пацијенте да проводе време на свежем ваздуху.

Болница ће меру физичког спутавања механичким ограничењем, тзв. фиксацију, вршити у потпуности у складу са важећим прописима и установљеним стандардима поступања према особама са менталним сметњама, а нарочито:

1. мера механичког ограничења пацијента примениће се изузетно, када је то једино средство да се пацијент спречи да својим понашањем озбиљно угрози сопствени живот и безбедност или живот и безбедност других лица;
2. пре него што се примени мера механичког ограничења размотриће се и покушати примена мање рестриктивних мера;
3. мера механичког ограничења пацијента спроводиће се уз примену медицинских мера које ће омогућити да период примене мере буде што је могуће краћи;
4. мера механичког ограничења пацијента спроводиће се на безбедном месту и на начин којим се у најмањој мери угрожава живот и здравље пацијента;
5. мера механичког ограничења пацијента спроводиће се наменским средствима (каишеви и сл.) подобним да се спутавање оствари на начин којим се у најмањој мери угрожава живот и здравље пацијента;

6. о примени мере механичког ограничења одлуку доноси психијатар, и надзире њену примену;
7. уколико у одсуству психијатра други здравствени радник изврши механичко ограничавање пацијента за које процени да је у датом моменту неопходно и неодложно, обавезан је да о томе одмах обавести најближег психијатра, који је дужан да без одлагања приступи пацијенту и процени оправданост примењеног механичког ограничавања, као и да ли је оно и даље потребно, те сходно томе донесе одговарајућу одлуку;
8. психијатар који је донео одлуку о примени мере механичког ограничења, дужан је, док траје примена те мере, као и у примереном периоду након обуставе примене мере, да периодично обилази пацијента према коме је мера примењена и да са дужном пажњом прати његово здравствено стање;
9. када се током извршења мере механичког ограничења утврди да пацијент према коме је мера примењена више не представља опасност по себе или друго лице, пацијент ће се без одлагања ослободити од примене мере;
10. током примене мере механичког ограничења медицинско особље ће пружити појачану пажњу и у што већој мери бити непосредно присутно уз пацијента који је механички ограничен, како та мера не би уједно представљала и његово осамљивање (изолацију);
11. мера механичког ограничења неће се примењивати у просторији у којој су смештени пацијенти према којима није примењена мера механичког ограничења, нити ће другим пацијентима бити омогућен приступ тој просторији;
12. психијатар који је донео одлуку о примени мере механичког ограничења дужан је да без одлагања обавести директора Болнице или друго лице које је на то овластио директор, који о томе одмах обавештава законског заступника пацијента према коме је мера примењена, односно члана уже породице пацијента према коме је мера примењена.

Болница ће избегавати честу примену мере физичког спутавања механичким ограничењем и пацијента ће ослободити средстава за механичко ограничење чим престане хитна ситуација која је довела до примене мере.

Болница ће у Књигу евиденције о примени мера физичког спутавања лица са менталним сметњама обавезно уносити све битне податке о примени мере, и то:

- разлоге за примену мере механичког ограничења;
- опис мера примењених пре механичког ограничења;
- врста средстава коришћеног за механичко ограничење;
- податак о месту (просторији) у којој је примењена мера механичког ограничења;
- тачно време (дан/сат/минут) почетка мере механичког ограничења;
- име психијатра који је донео одлуку о примени мере механичког ограничења;
- име здравственог радника који је у одсуству психијатра, из разлога неопходности за хитним поступањем, извршио механичко ограничавање узнемиреног пацијента пре доношења одлуке од стране психијатра; када је о механичком ограничавању обавештен психијатар; мишљење психијатра о оправданости извршеног механичког ограничавања;
- опис медицинских мера примењених током механичког ограничења;
- опис свих евентуалних повреда пацијента према коме је примењена мера механичког ограничења (насталих пре и током примене мере), као и евентуалних повреда других пацијената или здравствених радника (насталих у догађају који је претходио механичком ограничавању);

- подаци о обиласцима пацијента од стране медицинског особља (тачно време и трајање обиласка, затечено стање, спроведене радње);
- подаци о периодичним обиласцима пацијента према коме је примењена мера механичког ограничења и праћењу његовог здравственог стања од стране психијатра (број обилазака, тачно време и трајање обилазака, спроведене радње);
- податак о времену обавештења директора Болнице или другог лица које на то овласти директор о примењеној мери механичког ограничења, као и податак да ли је и када обавештен законски заступник, односно члан уже породице пацијента према коме је мера примењена;
- наводи и коментари пацијента током и непосредно након што је према њему примењена мера механичког ограничења;
- тачно време (дан/сат/минут) окончања мере механичког ограничења.

Болница ће обезбедити обуку здравствених радника о условима и поступку примене мере физичког спутавања узнемирених пацијената, као и тренинге у примени напредних техника ненасилног физичког спутавања, а сходно посебном плану обучавања здравствених радника о начину и поступку примене мере физичког спутавања.

Болница ће предузети активности ради радног ангажовања недостајућег броја и стручног профила запослених у Служби за психијатрију, те сачинити и доставити Министарству здравља анализу потреба, како би број и стручни профил запослених био подобан да се свим пацијентима омогући пружање здравствене заштите у складу са важећим прописима и стандардима.
Министарство здравља предузеће активности ради радног ангажовања недостајућег кадра у Служби за психијатрију Опште болнице "Стефан Високи" у Смедеревској Паланци.

Болница ће израдити програм континуиране специјалистичке едукације средњег медицинског кадра из области менталног здравља и рада са особама са менталним сметњама преко утврђења потреба, евентуалног плана сарадње са различитим едукативним установама и организацијама и увођења процедура за надгледање организације тренинга и евалуацију постигнутих резултата и усвојених знања и вештина.
Болница ће обезбедити обуку средњег медицинског кадра у стицању знања и развоју вештина потребних за успешну психосоцијалну рехабилитацију пацијената.

Болница ће обезбедити да информације о правима пацијената и механизмима њихове заштите буду јасно видљиве и у одговарајућој форми приступачне свим пацијентима на болничком лечењу (плакати на одељењима, брошуре и сл.).

Болница ће, у складу са важећим прописима и стандардима, уредити процедуру за пријем, разматрање и решавање приговора пацијената.

Болница ће свим пацијентима који се налазе на болничком лечењу на Одељењу психијатрије, на видном месту учинити доступном Књигу жалби и/или утисака, и поставити сандуче за приговоре, примедбе и похвале, редовно проверавати и разматрати њихову садржину, ради благовременог предузимања мера корективног или превентивног карактера.

I-5 – Препоруке упућене ради унапређења поступања према избеглицама / мигрантима

Аеродром "Никола Тесла" Београд

Аеродром "Никола Тесла" Београд ће унапредити услове у просторијама за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу, тако што ће:

- окречити и дезинфиковати спаваонице и тоалете;
- заменити дотрајале и прљаве душеке;
- сваком странцу обезбедити чисту постељину (јастучницу, чаршав, ћебе и навлаку за ћебе), коју ће редовно одржавати чистом;
- омогућити адекватну вентилацију и климатизацију у спаваоницама;
- поправити плафон у спаваоници бр. 2;
- омогућити доток топле воде и друге услове за одржавање личне хигијене (шампон, сапун, хигијенски улошци…);
- уредити и ставити у употребу простор за боравак на свежем ваздуху;
- омогућити доступну бежичну интернет везу;
- организовати редовно чишћење и одржавање просторија, у складу са потребама.

Аеродром "Никола Тесла" Београд ће у координацији са Станицом граничне полиције Београд обезбедити довољне и одговарајуће капацитете за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу, сходно времену које ће они провести на Аеродрому, како би сваком странцу било омогућено да борави у хуманим условима.

I-6- Препоруке упућене у вези са надзором на поступцима принудних удаљења странаца

Прихватилиште за странце ће обезбедити писмено обавештење о разлозима за одређивање боравка у Прихватилишту на турском језику.

ДОДАТАК II Одлука о накнадама за учешће у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре

Пречишћен текст у примени од 6. 11. 2018. г.

Члан 1.

Овом одлуком утврђује се висина накнаде за рад представника удружења - стручњака у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре (у даљем тексту: НПМ), као и за сарадњу са академском заједницом и истраживачким институцијама.

Члан 2.

По основу ангажовања представника удружења у активностима НПМ, удружењима припада накнада за сачињавање извештаја из посета и других писаних аката.

Члан 3.

Удружењу се исплаћује накнада ангажованог стручњака за потребе НПМ:

1. анализа, систематизација и структурирање материјала за припрему посете или других активности;
2. структурирање и сачињавање упитника и других помоћних материјала;
3. израда извештаја о обављеним посетама и препорука за унапређење поступања;
4. израда стручних налаза и мишљења о поступању према лицима лишеним слободе;
5. израда анализа и мишљења о прописима и стандардима, као и њиховом спровођењу;
6. израда осталих писаних аката;
7. посете местима у којима се налазе лица лишена слободе.

Члан 4.

Удружењу се исплаћује накнада за рад ангажованог стручњака, обрачуната по броју започетих сати које је ангажовани стручњак провео у посети местима у којима се налазе лица лишена слободе, односно по броју сачињених страна текста у формату А4.
Основица за обрачун накнаде јесте двоструки износ просечне месечне зараде по запосленом у Републици Србији, без пореза и доприноса, исплаћене за месец који је претходио предузетим активностима ангажованог стручњака, према подацима органа надлежног за послове статистике.

Обрачуната накнада за рад је нето износ који припада ангажованом стручњаку, која се Удружењу исплаћује увећана за износ пореза и доприноса.

Члан 5.

Висина средстава за накнаду за рад стручњака који су ангажовани преко удружења утврђује се и преноси удружењу на основу фактуре Удружења, уз коју је приложен обрачун и спецификација накнаде за обављене послове.

Обим обављених послова потврђује овлашћено лице НПМ, ваљаност обрачуна накнаде за обављене послове потврђује овлашћено лице Одсека за материјално финансијске послове, а исплату одобрава овлашћено лице Заштитника грађана.

Пренос утврђене накнаде врши Одсек за материјално финансијске послове у складу са правилима функционисања плаћања у систему Трезора.

Уколико је уговорено вишемесечно извршавање послова са накнадом која се исплаћује периодично за сваки месец, сачињава се Обрачун за сваки период за који се врши исплата.

Члан 6.

Уколико се активности НПМ за које је ангажовани стручњак морају обавити ван места пребивалишта или боравишта стручњака, у трајању више од осам часова, рачунајући и време потребно за долазак у место извршења активности и време потребно за повратак, организацију и плаћање превоза и смештаја стручњака на службеном путовању врши Заштитник грађана, сходно Уредби о накнади трошкова и отпремнини државних службеника и намештеника ("Сл. гласник РС", бр. 98/2007 - пречишћен текст, 84/2014 и 84/2015).

Члан 7.

Средства за плаћање трошкова превоза и смештаја ван места пребивалишта, односно боравишта и средства за накнаду за рад стручњака који су ангажовани преко удружења планирају се и обезбеђују у финансијском плану Заштитника грађана за сваку буџетску годину.

Члан 8.

Ова одлука ступа на снагу даном објављивања на огласној табли Стручне службе Заштитника грађана.

ГЕНЕРАЛНА СЕКРЕТАРКА

_____

ДОДАТАК III Споразум о сарадњи

Закључен између:

Република Србија Заштитник грађана

и

Удружења

Овим Споразумом уређује се сарадња коју ће Заштитник грађана остваривати са Удружењем у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре (у даљем тексту: НПМ), а на основу Одлуке Заштитника грађана број 419-41/2022, дел. бр. 23148 од 08. септембра 2022. године о избору удружења са којима ће Заштитник грађана сарађивати у обављању послова НПМ и у складу са чланом 2а. став 2. Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака (*„Сл. лист СЦГ- Међународни уговори“, бр. 16/05 и 2/06 и „Сл. гласник РС - Међународни уговори“, бр. 7/11*).

Сарадња Заштитника грађана са Удружењем у обављању послова НПМ спроводиће се кроз учешће представника и сталних стручних сарадника Удружења у:

- посетама местима где се налазе или се могу налазити лица лишена слободе (у даљем тексту: ЛЛС);
- изради извештаја или делова извештаја о обављеним посетама местима где се налазе или се могу налазити ЛЛС;
- изради препорука за отклањање утврђених недостатака у раду установа где се налазе или се могу налазити ЛЛС;
- давању стручних налаза и мишљења о здравственом стању, нарочито насталим физичким повредама и претрпљеном психичком болу као последици било ког облика злостављања;
- дијалогу између НПМ и надлежних органа поводом спровођења препорука НПМ и унапређења положаја ЛЛС;
- изради извештаја или делова тематских извештаја о стању у области положаја ЛЛС;
- сачињавању прилога за годишње извештаје НПМ;
- изради анализа и/или мишљења о прописима или нацртима прописа којима се уређују положај, права и обавезе ЛЛС;
- обуци чланова тима НПМ за посете местима где се налазе или се могу налазити ЛЛС;
- обуци запослених у установама у којима се налазе ЛЛС;
- учешће и излагање на скуповима које организује НПМ у циљу промоције превенције тортуре и борбе против некажњивости за тортуру,

као и обављању осталих послова НПМ, у складу са чланом 2а. став 2. Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.

У свим актима НПМ у чијем настанку је учествовало Удружење биће назначен његов допринос и на видном месту истакнут лого Удружења.

Удружење је овлашћено да у својим актима и обраћањима јавности прикаже своју улогу коју има у обављању послова НПМ.

Податке до којих Удружење дође у активностима одређеним овим Споразумом, Удружење неће користити у друге сврхе осим за потребе обављања послова НПМ.

Поверљиве информације до којих дође Удружење на основу учешћа у обављању послова НПМ-а, чуваће као тајну.

Лични подаци не смеју бити објављени без изричите сагласности лица о коме се ради.

Право приступа тајним подацима имају правна и физичка лица, на начин и под условима утврђеним чланом 46. Закона о тајности података („*Сл. гласник РС", бр. 104/09)*, односно лица која по основу споразума пружају услуге Заштитнику грађана.

Наведена лица дужна су да писаном изјавом потврде да су упозната са Законом о тајности података и Правилником за успостављање система поступака и мера заштите тајних података у Заштитнику грађана (*Бр. 272-292/2018, дел бр. 10767 од 3. априла 2018. год.*).

Приступ документима означеним вишим степенима тајности могућ је лицима која имају одговарајући сертификат или дозволу надлежног државног органа.

Лице које користи тајни податак, или се упознало са његовом садржином, дужно је да га, на сврсисходан начин и од свакога, чува (без обзира на начин на који је за тај податак сазнало) и после престанка радног односа или функције у Заштитнику грађана, односно дужности или чланства у Удружењу.

У случају губитка, крађе, оштећења, уништења или неовлашћеног откривања тајних података, лице које дође до тог сазнања, без одлагања, обавештава надлежно (овлашћено) лице у Заштитнику грађана. Потом се предузимају потребне мере за утврђивање околности због којих је дошло до ванредног догађаја и врши процена могуће или проузроковане штете. Уколико је штета настала, спроводе се активности да се иста отклони или умањи. О предузетим мерама, поред раскида уговора, овлашћено лице обавештава надлежни орган.

Удружењу припада накнада за рад представника ангажованог за обављање послова НПМ, у складу са посебним актом Заштитника грађана.

Сарадња остварена на основу овог Споразума не утиче на остваривање надлежности Заштитника грађана и активности Удружења заснованим на важећим прописима.

По ступању на снагу овог Споразума Удружење ће одредити овлашћено лице за остваривање сарадње са Заштитником грађана у обављању послова НПМ и о томе ће обавестити Заштитника грађана.

Измене и допуне овог Споразума могу се вршити сагласношћу воља и писаним путем.

Споразум је закључен на период од две године од дана закључења.

Споразум је сачињен у четири истоветна примерка, по два за сваку страну потписницу.

ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА	**УДРУЖЕЊЕ**
_____	_____

ДОДАТАК IV Меморандум о сарадњи

Закључен између

Заштитника грађана

и

Покрајинског омбудсмана

Овим Меморандумом ближе се уређује сарадња Заштитника грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре остваривати са Покрајинским омбудсманом, у складу са чл. 2а, ст. 2. Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака (*Службени лист СЦГ - Међународни уговори, бр. 16/2005 бр. 16/2005 и 2/2006 и Службени гласник РС - Међународни уговори, бр. 7/2011*).

Сарадња Заштитника грађана са Покрајинским омбудсманом у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре остварује се тако што Покрајински омбудсман учествује у посетама мониторинг тима Националног механизма за превенцију тортуре установама на територији АП Војводине у којима су смештена лица лишена слободе; учествује у планирању посета тим установама; учествује у сачињавању извештаја, препорука, мишљења и других аката Националног механизма за превенцију тортуре; учествује у обављању сарадње Националног механизма за превенцију тортуре са представницима цивилног друштва, државним органима и телима, као и у другим активностима Националног механизма за превенцију тортуре.

Планом посета Националног механизма за превенцију тортуре установама у којима су смештена лица лишена слободе, представник/ци[26] Покрајинског омбудсмана може бити одређен за вођу мониторинг тима за поједине посете установама на територији АП Војводине.

Представник покрајинског омбудсмана учествује у сачињавању плана посета Националног механизма за превенцију тортуре установама у којима су смештена лица лишена слободе, и то у делу који се односи на установе које се налазе на територији АП Војводине.

Представник Покрајинског омбудсмана учествује у сачињавању извештаја Националног механизма за превенцију тортуре о обављеним посетама установама у којима је био члан мониторинг тима, односно сачињавати нацрт извештаја о обављеним посетама у којима је био вођа мониторинг тима.

Покрајински омбудсман учествује у сачињавању предлога мера, препорука, иницијатива, мишљења и других аката Националног механизма за превенцију тортуре који се односе на установе у чијој посети је његов представник учествовао или био вођа мониторинг тима.

---

[26] Све граматички родно опредељене именице у овом меморандуму користе се родно неутрално и означавају равноправно припаднике, односно припаднице оба пола.

Покрајински омбудсман даје допринос сачињавању посебних и периодичних извештаја Националног механизма за превенцију тортуре у мери у којој су његови представници учествовали у активностима на које се извештај односи.

Покрајински омбудсман учествује у обављању сарадње Националног механизма за превенцију тортуре са представницима цивилног друштва, државним органима и телима, као и у другим активностима као што су јавне расправе, конференције и други скупови, посебно када се наведено односи на установе које се налазе на територији АП Војводине.

У свим актима Националног механизма за превенцију тортуре у чијем сачињавању је учествовао Покрајински омбудсман биће назначен његов допринос, и на видном месту утиснут његов знак (лого).

Покрајински омбудсман у извештајима и обраћањима јавности приказује своју улогу и активности у оквиру сарадње са Заштитником грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре.

Покрајински омбудсман ће чувати као тајну све податке до којих дође на основу учешћа у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре.

Подаци садржани у објављеним извештајима Националног механизма за превенцију тортуре не представљају тајну, Покрајински омбудсман их може користити за своје потребе или ради објављивања, уз навођење да су то подаци Националног механизма за превенцију тортуре и уз опредељивање своје улоге у конкретном случају.

Покрајински омбудсман неће предузимати било коју радњу у име Националног механизма за превенцију тортуре без претходне сагласности Заштитника грађана, односно постигнутог договора, и да ће поступати у складу са Одлуком којом се ближе уређује начин обављања послова Националног механизма за превенцију тортуре.

Покрајински омбудсман сноси све трошкове за активности које предузима у циљу остваривања сарадње предвиђене овим Меморандумом.

Сарадња договорена овим меморандумом не утиче на остваривање надлежности Заштитника грађана и Покрајинског омбудсмана заснованој на важећим прописима.

Одмах по потписивању овог меморандума стране потписнице ће одредити овлашћена лица задужена за његово спровођење и о томе писаним путем обавестити другу страну.

Овај меморандум је закључен на неодређено време и може се мењати писаним споразумом страна потписница.

У Београду, 12. децембра 2011. године.

ПОКРАЈИНСКИ ОМБУДСМАН ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

_____ _____